

Sigurnosna politika Njemačke nakon ponovnog ujedinjenja

Marijanović, Jakov

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:790944>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**



Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)



Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij

Sigurnosna politika Republike Hrvatske

**SIGURNOSNA POLITIKA NJEMAČKE NAKON PONOVOG
UJEDINJENJA**

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ružica Jakešević

Student: Jakov Marijanović

Zagreb, kolovoz 2024.

FAKULTET POLITIČKIH ZNANOSTI

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad “Sigurnosna politika Njemačke nakon ponovnog ujedinjenja“, koji sam predao na ocjenu mentorici doc. dr. sc. Ružici Jakešević, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

U Zagrebu _____

Student:

Jakov Marijanović

Sadržaj:

| | |
|---|----|
| 1. UVOD..... | 2 |
| 2. UJEDINJENJE NJEMAČKE DEMOKRATSKE REPUBLIKE SA SAVEZONOM REPUBLIKOM NJEMAČKOM | 4 |
| 3. UJEDINJENA NJEMAČKA I IZAZOVI DO NAPADA 11. RUJNA 2001. GODINE..... | 7 |
| 3.1 Način ujedinjenja i neposredne posljedice..... | 7 |
| 3.2 Razvoj sigurnosne paradigme u Njemačkoj | 8 |
| 4. SIGURNOSNI IZAZOVI ZA NJEMAČKU OD POČETKA RATA PROTIV TERORIZMA DO AGRESIJE NA UKRAJINU 2014. GODINE..... | 13 |
| 4.1 Sudjelovanje Njemačke u međunarodnim misijama..... | 13 |
| 4.2. Njemačka i EU..... | 15 |
| 5. NJEMAČKA SIGURNOSNA I VANJSKA POLITIKA OD 2014. | 19 |
| 5.1 Relevantnost rusko-njemačkog odnosa do 2014..... | 19 |
| 5.2 Posljedice sukoba u Ukrajini na sigurnosnu situaciju..... | 21 |
| 5.3 Brexit i pandemija COVID-19..... | 24 |
| 5.4 Njemačka i CFSP..... | 25 |
| 5.5 Njemačka nakon izbijanja rat u Ukrajini 2022. | 28 |
| 6. ZAKLJUČAK..... | 34 |
| Literatura..... | 36 |

1. UVOD

Velike promjene u sigurnosnoj strukturi na globalnoj razini koje su nastupile tijekom 20. stoljeća dobrim su dijelom svoje ishodište imale u Europi. Iako su europske sile stoljećima dominirale svijetom, početkom 20. stoljeća i nizom brutalnih sukoba na starom kontinentu njihov je utjecaj na svjetskoj razini naglo opao. Rast Sjedinjenih Američkih Država (SAD) i Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) te njihov preobražaj u dvije dominantne svjetske sile nakon kraja Drugog svjetskog rata promijenio je geopolitički položaj Europe. Kao glavnog pokretača ovih događaja možemo istaknuti Njemačku, koja je svojim ambicijama i pokušajima da promijeni postojeću ravnotežu snaga pokrenula događaje koji su značajno promijenili odnos snaga među glavnim akterima svjetske politike.

Nakon tih turbulentnih događaja, Njemačka je u smanjenom teritorijalnom obliku podijeljena na četiri okupacijske zone: onu pod jurisdikcijom SAD-a, Francuske, Velike Britanije i SSSR-a. Te četiri zone ubrzo su preobražene u dvije suverene države: Saveznu Republiku Njemačku i Njemačku Demokratsku Republiku. Ova podjela bila je jedna od prvih posljedica nesuglasica između bivših saveznika s Istoka i Zapada, a te nesuglasice su prerasle u hladni rat koji je obilježio drugu polovicu ionako već dinamičnog 20. stoljeća. (History.com, 2023)

U doba hladnog rata, Njemačka je bila razjedinjena te je upravo njezino ponovno ujedinjenje jedan od ključnih događaja koji je obilježio kraj tog dijela povijesti. Kao ponovno ujedinjena sila, Njemačka je zauzela svoje pripadajuće mjesto kao jedna od najbitnijih država na kontinentu i središnja figura za funkcioniranje Europske Unije (EU). Ovaj rad za cilj istraživanja postavlja analizu razvoja njemačke sigurnosne politike nakon ponovnog ujedinjenja kroz njemački pristup međunarodnim sigurnosnim izazovima neposredno nakon ujedinjenja, nakon 11. rujna te nakon 2008./2014. godine. Budući da su izazovi koje ćemo analizirati bili pokretači promjena u sigurnosnoj situaciji u svijetu, posebice oni posljednji, Njemačka i njezina politika predstavljaju bitan čimbenik u njihovom rješavanju i uvelike utječu na posljedice koje slijede. Istraživačko pitanje koje se postavlja kroz tu analizu glasi: Je li se Njemačka nakon ujedinjenja istaknula kao predvodnica u kreiranju sigurnosnih politika u okviru EU?

Postavljaju se dvije hipoteze:

1. Razvoj njemačke sigurnosne politike nakon ponovnog ujedinjenja omogućio je veći angažman Njemačke u rješavanju međunarodnih sigurnosnih izazova nego u razdoblju prije ujedinjenja.

Ovdje će se uzeti u obzir davanje vojnog doprinosa u različitim krizama, pojačan angažman u mirovnim operacijama, utjecaj koji je njemačko djelovanje imalo na rješavanje kriza i sami rezultati tog djelovanja.

2. Njemačka je predvodnica u sigurnosnim inicijativama koje se razvijaju u okviru EU, koje su usmjerene prema razvoju europske strateške autonomije.

Kako bi se ova teza provjerila, rad će analizirati inicijative koje je Njemačka pokrenula u okviru EU (poput onih kroz *Common Foreign and Security Policy* EU) te prijedloge koje Njemačka iznosi u okviru institucija EU, a odnose se na sigurnosnu politiku iste.

Rad će analizu provoditi kroz četiri poglavlja. U prvom će se dati osvrt na sam proces ponovnog ujedinjenja Njemačke i na utjecaj koji je ono imalo na sigurnosnu strukturu države. Drugo poglavlje analizirat će početke formiranja njemačke sigurnosne politike te izazove koje je njemačko vodstvo moralo prevladati kako bi se prilagodilo novonastaloj situaciji nakon ponovnog ujedinjenja. Treće poglavlje obradit će period od 11. rujna 2001. godine do prve agresije na Ukrajinu 2014. godine kada se Njemačka susrela s brojnim izazovima poput rata protiv terorizma, ekonomske krize, početka migrantske krize i pronalaska adekvatnog pristupa za rješavanje istih. Naposljetku, rad će obuhvatiti najnovije izazove s kojima se Njemačka susreće, počevši od agresije na Ukrajinu 2014. godine, preko Brexita i pandemije COVID-19 do ponovnog izbijanja, ovaj puta još intenzivnijeg, sukoba na teritoriju Ukrajine.

2. UJEDINJENJE NJEMAČKE DEMOKRATSKE REPUBLIKE SA SAVEZNOM REPUBLIKOM NJEMAČKOM

Kako bismo započeli analizu sigurnosne politike Njemačke, moramo se vratiti u doba koje je prethodilo njenom ponovnom ujedinjenju i razjasniti političku situaciju koja je tada bila aktualna. Raspad komunističkih režima otvorio je mnoge mogućnosti, posebice u zemljama istočne Europe. One su se mogle okrenuti demokratizaciji i krenuti na put neovisan od dominantne sile SSSR-a, Rusije. Istodobno, Njemačka je vidjela prozor u kojemu bi, u jeku velikih promjena, mogla osigurati vlastitu budućnost kao ujedinjena država. S obzirom na to da je revizija trenutnog stanja na kontinentu bila upravo radi pada komunizma, njemački kancelar Helmut Kohl vidio je priliku da, kao kancelar Savezne Republike Njemačke (poznate i kao Zapadna Njemačka), političko pitanje ujedinjenja s komunističkom Njemačkom Demokratskom Republikom (poznatijom kao Istočna Njemačka) postavi pred međunarodnu zajednicu. Ipak, takav ishod nije bio široko prihvaćen, te je izazvao veliku zabrinutost i protivljenje, posebno od strane velikih sila. “Njemačko ponovno ujedinjenje 1989/1990 izazvalo je puno napetosti u svijetu. Prizor ogromnog broja ljudi u Leipzigu koji mašu nacionalnom zastavom i kliču ‘Deutschland, einig Vaterland!’ - Njemačka, ujedinjena domovina!’ - probudila je neugodna sjećanja na nacionalistički entuzijazam prošlosti.” (Evans, 2002:213) Ukoliko je bilo moguće ujediniti Njemačku, Kohl je morao djelovati brzo, s jasnim ciljem i fleksibilnošću u pregovorima. “Nakon pada Berlinskoga zida, kancelar Kohl je, pod pritiskom novonastale situacije, bio primoran ubrzati ujedinjenje jer je Istočnoj Njemačkoj prijetio gospodarski kolaps, a Zapadnoj Njemačkoj veliki val ekonomskih migranata. Kohl je ubrzao pregovore oko ujedinjenja prema načelu 4+2 (SAD, SSSR, Velika Britanija, Francuska + 2 njemačke države).” (Mašanović, 2021:80)

Pregovori su se pokazali izazovnima, budući da su zapadne sile, poput Velike Britanije i Francuske, s velikom strepnjom promatrale kako se Njemačka ponovno uzdiže, slično onome nakon Prvog svjetskog rata. Naravno, razlika je bila ta što je to sada bila demokratska Njemačka, spremna iskorijeniti komunizam sa svog istoka i pridružiti se zapadnom svijetu kao ravnopravna partnerica. S druge strane, SSSR je bio akter radi kojeg je, posebno Istočna Njemačka, morala strepiti hoće li dobiti odobrenje ili ne. Unatoč brojnim strahovima, Mihail Gorbačov je, nakon brojnih razgovora s predstavnicima obje Njemačke, kao i zapadnim državicima poput predsjednika SAD-a G.H.W. Busha, odlučio pristati na pravo samoodređenja njemačkog naroda, kao i na pristupanje Njemačke NATO savezu. (Evans, 2002: 213-233) Naravno, za isto je SSSR-u obećana i novčana isplata, pod izlikom repatrijacije

vojnika i opreme. (Maceda, 1990) Glavni cilj Helmuta Kohla bio je ujedinjenje, koje je iz njegove perspektive bio najlakši i najrealniji cilj za ostvariti upravo u tom trenutku.

Iako Njemačka ni u kojem trenutku nije službeno zahtijevala vraćanje prijeratnih teritorija, ona je definitivno bila spremna takvo što inicirati ukoliko bi se ozračje činilo dovoljno receptivnim. Budući da Zapadna Njemačka ne priznaje sve ugovore Istočne Njemačke kao pravno nasljeđe, već isključivo sebe vidi kao nasljednicu njemačke državnosti, rješenje je zahtijevalo potpisivanje dodatnih ugovora kako bi se utvrdila stvarna državna granica. Kohl je, kao razuman državnik, prihvatio predložena teritorijalna ograničenja budući da realno nije imala nikakav mehanizam za vraćanje spomenutih teritorija, a za vlastito ujedinjenje im je bila potrebna dobra volja međunarodne zajednice. Također je bilo potrebno da Njemačka prihvati kako se time odriče bilo kakvih pretenzija prema bilo kojem teritoriju koji je van granica Zapadne i Istočne Njemačke te samog Berlina. (UN, 1990)

Ne treba zanemariti ulogu koju je Istočna Njemačka imala u tom ujedinjenju, no treba naglasiti kako je glavni akter, koji je oblikovao plan i proveo ga u djelo, bila Zapadna Njemačka vođena kancelarom Kohlom. Istočni dio bio je ekonomski u zaostatku, populacija je bila sklona migraciji prema razvijenijim državama te je padom komunizma bilo gotovo sigurno da će država kolabirati budući da time gubi podršku SSSR-a, sile koja ju je stvorila. Unutarnji problemi samo su potpomogli političkim nastojanjima sa zapada da se ujedinjenje dogodi što prije i pod što prihvatljivijim uvjetima za Zapadnu Njemačku; "... akademici su podijeljeni između onih čije analize ističu doprinos demokratske revolucije u Istočnoj Njemačkoj i onih čiji navodi daju prednost političkim makinacijama vlada u Bonnu, Washingtonu i Moskvi." (Jarausch, 2012:330) Može se utvrditi kako je politički faktor, uočivši priliku i volju naroda, uložio napore u pravom smjeru i ostvario zacrtani cilj. On je sam po sebi bio teško zamisliv samo nekoliko godina prije, no ostvaren je na zavidan način političkom smjelošću i umijećem.

Okrećemo se tako novoj sigurnosnoj strukturi koja se nazire raspadom komunizma i ponovnim ujedinjenjem Njemačke, kao ključnim faktorima svjetske, a posebice europske politike. Prvi od bitnih čimbenika jest taj da je upravo ujedinjenjem Njemačke slavna izreka prvog glavnog tajnika NATO saveza, Britanca Hastingsa Lionela Ismaya da NATO postoji kako bi "...zadržali Ameriku unutra, Rusiju vani, a Njemačku dolje." (Nato.int, 2024a) izgubila svoju važnost te više nije opisivala stvarno stanje. SAD je, kao glavni profiter od raspada komunizma, u ujedinjenoj Njemačkoj vidio bitnog partnera u Europi te ju više nije smatrao geopolitičkom prijetnjom niti rivalom unutar samog NATO saveza, čak ni u tom ujedinjenom obliku. Također, otvorila se mogućnost stvaranja i proširenja postojećih europskih institucija

koje bi bile manje ovisne o vanjskoj politici SAD-a, a više fokusirane na formiranje zajedničke europske politike. NATO je ostao ključni sigurnosni jamac za Europu, ali Njemačka je u svom novom obliku bila potaknuta pronaći vlastiti položaj u savezu, kao i u međunarodnoj politici, nakon velikih promjena koje nastupaju slomom komunizma. Bipolarni svijet bio je u svojim posljednjim trenucima, a novo posthladnoratovsko stanje trebalo je tek utvrditi.

Uspjehom u ponovnom ujedinjenju Njemačka je postigla svoj prvi cilj, a time je otvorila brojne mogućnosti za vlastito pozicioniranje u svijetu koji je proživljavao turbulentne promjene. Izazovi s kojima se tek treba susresti te određivanje vlastitih jasnih i realnih ciljeva pokazat će se kao veliki izazov za državu koju prati stigma ratova iz 20. stoljeća i pitanje kako revidirati vlastiti položaj bez da se ikako reminiscira na neželjene prošle pokušaje njemačkog pozicioniranja spram postojećeg poretka.

3. UJEDINJENA NJEMAČKA I IZAZOVI DO NAPADA 11. RUJNA 2001. GODINE

3.1 Način ujedinjenja i neposredne posljedice

Nakon ponovnog ujedinjenja 03.10.1990. (datum uzet kao dan njemačkog jedinstva i državni praznik u Njemačkoj, iako je službeno puni suverenitet vraćen njemačkim vlastima nakon ratifikacije Ugovora o zaključnoj regulaciji glede Njemačke 15.03.1991.), Njemačka se suočila s brojnim pitanjima, a za njeno unutarnje uređenje najbitnije je bilo kako će integrirati istok sa zapadom države. Samo spajanje dviju država nije provedeno na način da se Njemačka Demokratska Republika kao cjelovit i zaseban entitet spojio sa Saveznom Republikom Njemačkom, već su to učinile federativne države Istočne Njemačke. One su ponovo ustrojene 1990. kako bi se izvršilo pristupanje državnim tijelima Zapadne Njemačke, budući da su 1952. bile ukinute. Tim činom prestaje postojati ikakav pravni oblik dotadašnje Njemačke Demokratske Republike te njene sastavnice zasebno stupaju u ujedinjenu Njemačku državu. (Archive.org, 2023)

Dvije države su se jasno, dvotrećinskom većinom u oba parlamenta (prije disolucije Istočne Njemačke), izjasnile kako su spremne i voljne ujediniti se, no kada govorimo o pravnom okviru novonastale ujedinjene Njemačke treba uzeti u obzir da je važeći ustav upravo onaj koji je izvorno pripadao Zapadnoj Njemačkoj. Taj ustav doživio je određene promjene nakon ponovnog ujedinjenja, no zapravo nije došlo do spajanja vrijednosti dviju država, kako su izražene u njihovim ustavima, već pripajanje istoka zapadu. (Bund.de, 2024)

Kao jedno od najbitnijih pitanja, posebno za stanovnike u istočnom dijelu Njemačke, nametalo se pitanje ekonomske politike. Bilo je jasno kako je plansko gospodarstvo i bilo kakav oblik stroge državne regulacije tržišta bilo na svome kraju, no postavljala su se mnoga pitanja kako liberalizirati ekonomiju dotadašnje Istočne Njemačke. Kao dvije velike prednosti pokazale su se stabilnost valute, koja je postala zajednička, i pravni okvir funkcioniranja slobodnog tržišta naslijeđen od Zapadne Njemačke. Unatoč tome, situacija na istoku nije išla na bolje. "Tijekom prvih godina tranzicije, između 1989. i 1991., BDP Istočne Njemačke doživio je oštar pad. Nezaposlenost je postala veliki problem." (Sleifer, 2006: 136) Takav ishod rezultat je velike promjene u samom temelju funkcioniranja ekonomskog sustava, pada proizvodnje, koji je rezultat nekonkurentnog tržišta, kao i ulaska stranog kapitala koji je bio znatno proaktivniji i brojniji od postojećeg. Ujedinjenje Njemačke također je značilo da su standardi porasli, što je dovelo do ogromnog rasta u cijenama kao i rasta plaća, a tako brza promjena nije pozitivno utjecala na istočni dio. Istočne tvrtke zbog nekonkurentnosti nisu mogle opstati na tržištu uz zapadne, što je značilo velik broj propalih poslova i veliku potrebu

za naglom modernizacijom. Ovdje možemo uočiti jedan od glavnih razloga porasta nezaposlenosti. (Sleifer, 2006: 136-145)

Unatoč početnom šoku, situacija se krenula popravljati nakon 1994. godine. Njemačka vlada uložila je značajne napore kako bi adresirala razlike između razvijenog i manje razvijenog dijela, a snažna ekonomija doprinijela je tome da nezaposlenost i slaba primanja postepeno budu sanirani. Uspješne tvrtke sa zapada modernizirale su istočno tržište tako što su preuzele brojne ondašnje tvrtke, što je za istok dovelo do velikog tehnološkog skoka, kao i do velikog porasta produktivnosti. Ipak, postignute promjene nisu u tako kratkom vremenu mogle nadići razlike u razvijenosti istoka i zapada države. BDP po glavi stanovnika i dalje je bio značajno veći na zapadu, a ljudi s istoka zemlje nadali su se ekonomskom čudu sličnom onom koje je uslijedilo nakon Drugog svjetskog rata. Unatoč željama, ali i obećavajućem periodu koji ih je rasplamsao, do željenog ujednačavanja nije došlo ni do danas. Veliki broj ekonomskih migranata također nije pomogao situaciji, milijunska iseljavanja s istoka uvelike su usporila izjednačavanje dvije regije Njemačke. Veliki industrijski centri Njemačke ostaju na zapadu države dok istok ne pokazuje nikakvu perspektivu kako bi mogao stići tu razinu razvoja u doglednoj budućnosti. (Sleifer, 2006: 145-160)

Socijalni aspekt ujedinjenja također ne bi trebao biti zanemaren. Značajne promjene koje su nastupile dovele su do promjene socijalne strukture na istoku zemlje, gdje je veliki broj ljudi doživio karijerne katastrofe, bilo radi naglog rasta nezaposlenosti, bilo radi povezanosti s državnim institucijama koje su prestale postojati. Medijski prostor doživio je veliku promjenu prema slobodi govora, brojne nove političke opcije (dobrim dijelom inspirirane zapadnim) postale su popularne, a ljudi s istoka zemlje očekivali su brzu integraciju u društvo po pitanju statusa i standarda. Iako takva očekivanja nisu u potpunosti zadovoljena, proces ujedinjenja može se smatrati uspješnim i izuzetno brzim te svrsishodnim. Treba ipak naglasiti kako on nije savršen, te su i danas vidljive razlike istoka i zapada Njemačke koje definitivno potječu još iz doba ponovnog ujedinjenja (kontinuirana razlika u standardu života, industrijska razvijenost, mogućnost zaposlenja, pristup visokom obrazovanju itd.), a njihovo rješenje još se ne nazire. (Bösch, 2018: 5-45)

3.2 Razvoj sigurnosne paradigme u Njemačkoj

Prilikom stvaranja dugoročnih strategija s potencijalno dalekosežnim posljedicama bitno je utvrditi polaznu točku, kao i željeno odredište. Kako bi to isto ostvarili, akteri moraju donijeti odluke kako se pozicionirati u odnosu na aktualne događaje, te operacionalizirati korake kojima nastoje zauzeti položaj koji vide kao njihov krajnji cilj. Upravo ovdje je ležao

prvi izazov za njemačku sigurnosnu paradigmu, koja nakon višedesetljetnog hladnog rata i bipolarnog svijeta mora izaći u suvremenom obliku koji odgovara modernim izazovima. Njemačka se našla u situaciji u kojoj nije bila sigurna kako nastaviti po pitanju vlastite uključenosti u sigurnosnu strukturu Europe, ali i svijeta, s obzirom na potencijalne probleme na koje je mogla naići ponovnim rastom jake i ujedinjene Njemačke prema ostatku ključnih aktera. “Njemačka sigurnosna dilema, ukratko rečeno, sastoji se u tome da treba odigrati veću ulogu u Europi i u svijetu, a da ne postane drugima prijatnija koja bi, pak, proizvela politike i ponašanje koje ne ide u prilog Njemačkoj. Očekivanja da bi Njemačka trebala biti aktivnija tako se sukobljavaju s pritajenim strahovima o njemačkoj snazi i namjerama.” (Nelson, 1997:46) Budući da govorimo o Njemačkoj, povijesno nasljeđe zapravo predstavlja značajno veću ulogu u ovoj sigurnosnoj dilemi no što to inače biva kada razmatramo druge aktere. Ne možemo govoriti o tome kako je takav obrazac ponašanja inherentan za Njemačku, već se ovdje radi o percipiranoj prijatnji koju bi Njemačka predstavljala drugim silama u slučaju ujedinjenja (rezerviranost Rusije, Francuske i Velike Britanije oko njemačkog ujedinjenja), a koja proizlazi upravo iz sukoba krajem 19. stoljeća (francusko-pruski rat) i 20. stoljeća (dva svjetska rata). Prvih godina nakon ujedinjenja nije bilo velikog zamaha u širenju njemačkog utjecaja, dijelom radi povećanog opreza, ali dijelom radi nepostojanja odluke na koji način bi to bilo provedeno.

Bundeswehr je bio limitiran na 370,000 ljudi nakon ponovnog ujedinjenja Njemačke, što je bio zahtjev Velike Britanije, Francuske, SAD-a i Rusije. Ubrzo nakon ujedinjenja, njemačke su vlasti gledale na to da prošire aktivnosti oružanih snaga budući da se od Njemačke očekivala involviranost na strani svojih saveznika, koji su tada djelovali van okvira matičnih država. Problem se javio kod debate oko legalnosti slanja oružanih snaga na teritorij zemalja koje nisu članice NATO saveza. Vlast je urgirala kako s ponovnim ujedinjenjem Njemačka zauzima poziciju veće odgovornosti pa se i njena uključenost u suvremene izazove, gdje god da bili, mora povećati. Njemačka je svojim sudjelovanjem također pridonijela razvoju povjerenja kod svojih saveznika, koji ju počinju gledati kao partnera, a ne kao silu koja jednostrano provodi svoju politiku. Nije dolazilo do promjene ustava, koja bi jasno definirala ovakve situacije, već je 1993. većinskom odlukom ustavnih sudaca od 5 naspram 3 utvrđeno kako Njemačka ima pravo sudjelovati u misijama koje implementiraju UN-ove rezolucije. Nastavak se odvio 1994. kada je novom odlukom ustavnog suda utvrđeno kako njemačke oružane snage mogu biti korištene u NATO i UN vođenim misijama u širokom kapacitetu, uz odobrenje *Bundestaga*. (Longhurst, 2004: 55-67)

Kako bi izbjegla situaciju gdje bi vlastito djelovanje izgledalo nametljivo i potencijalno prouzročilo negativne posljedice, Njemačka se okreće pojačanoj aktivnosti kroz međunarodne

institucije. “Daleko od odlaska novim i avanturističkim smjerovima, Njemačka je iskazala značajnu suzdržanost i razboritost u njezinoj vanjskoj politici od 1990. U jednu ruku je nastavila stavljati naglasak na kooperativan pristup sigurnosti, koji uključuje visoku razinu ovisnosti o međunarodnim institucijama.” (Duffield, 1998:3) U Njemačkoj vlada slika kako je NATO savez definitivno jamac sigurnosti na kontinentu, a ovoj “novoj” Njemačkoj nije prioritet vratiti svoj položaj kao jedne od glavnih vojnih sila na kontinentu. Jedna od ideja koja ipak dobiva zamah (preko SPD-a) jest ta da se vlastitim proaktivnim djelovanjem kroz institucije poput EU ili NATO preventivno djeluje na krizna žarišta čime bi se problemi rješavali u njihovom začetku. (Longhurst, 2004: 67-69) Bijela knjiga (puni naziv Bijela knjiga o sigurnosti Savezne Republike Njemačke te o situaciji i budućnosti *Bundeswehra*) iz 1994. je dokument koji predstavlja nešto najbliže strategiji nacionalne sigurnosti, koja službeno nije postojala do 2023. godine, za Njemačku 1990-ih. U njemu se afirmira njemačka predanost integraciji u euroatlantske organizacije kao i potreba za prilagodbom u novom sigurnosnom okruženju. *Bundeswehr* ima jasno istaknute zadatke među kojima su: veća integracija u saveznička tijela, održavanje stabilnosti, obrana Njemačke i njenih saveznika te pomoć civilnim institucijama. Dokument također ističe kako su njemački ključni strateški interesi locirani u Europi i obližnjim regijama, a spominje i važnost stvaranja europskog obrambenog identiteta. Od pet “središnjih” interesa koje dokument navodi, dva se vežu za dublju integraciju u euroatlantske institucije, kako Njemačke tako i susjedstva, dva se odnose na jačanje dobrosusjedskih veza i očuvanje međunarodnog pravnog poretka, dok je jedan usmjeren na osiguravanje prosperiteta i sigurnosti u Njemačkoj. (Resdal.org, 1994)

Jedan od sukoba, koji je predstavljao rani izazov njemačkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici, bio je onaj na prostoru bivše Jugoslavije, gdje se po prvi puta nakon Drugog svjetskog rata dogodilo da na teritoriju Europe možemo svjedočiti etničkom čišćenju i genocidnim politikama. Njemačka je primila daleko najveći broj izbjeglica iz ratom pogođenih područja, a bila je i jedna od prvih država koja je pružila međunarodno priznanje novonastalim državama poput Slovenije i Hrvatske. Njemačka je podupirala embargo na uvoz naoružanja u područje sukoba vlastitim snagama, kao što je i pružala logističku potporu snagama UNPROFOR-a koje su bile upućene u zonu operacija. Uvođenjem operacije IFOR njemačke su snage službeno upućene na teritorij Bosne i Hercegovine. (Bundeswehr.de, 2024)

Uzevši u obzir blizinu spomenutog sukoba samoj Njemačkoj, ekonomske izazove s kojima se susretala neposredno nakon ponovnog ujedinjenja te politiku da se sukobi razriješe preventivnim djelovanjem, jasno je da je u ovom slučaju Njemačka svjesno preuzela aktivniju ulogu u rješavanju sukoba no što bi to inače bio slučaj. “Potencijal za konflikt i nestabilnost u

središnjoj i istočnoj Europi imali su važne implikacije na njemačku sigurnosnu politiku. Njemačka je imala snažne motive kako bi djelovala s ciljem prevencije regionalnih konflikata u fazi nastajanja te da ih obuzda i razriješi ondje gdje su već u zamahu. Potreba za stabilnim istočnim bokom je okarakterizirana kao njemačka glavna sigurnosna briga.” (Duffield, 1998:46) Brojnost izbjeglica i frekvencija ratnih zločina bili su dodatan motiv za žurno rješenje neprijateljstava, a Njemačka je imala prvu priliku pokazati svijetu kako djeluje suočena s pravom sigurnosnom krizom. Krajem sukoba u SR Jugoslaviji dogodio se i neočekivan obrat po pitanju korištenja *Bundeswehra*. Ranije su njemačke snage dobile dopuštenje za djelovanje van vlastitih granica (Kambodža, Somalija), a 1999. se vlast odlučila za sudjelovanje u zračnoj kampanji protiv jugoslavenskih ciljeva radi osiguranja mira i sprečavanja daljnjih civilnih žrtava na Kosovu. Tako su prvi puta nakon Drugog svjetskog rata njemačke snage sudjelovale u ofenzivnim operacijama, što je bilo opravdano hitnom potrebom za djelovanjem kako bi se uspostavio mir i spriječile nepotrebne patnje stanovništva. (Dw.com, 2010)

Treba napomenuti kako je u drugom, za svjetsku politiku bitnijem, sukobu u 90-im godinama 20. stoljeća u Kuvajtu i Iraku, Njemačka odlučila da se neće izravno miješati. Razlika između ovih dvaju sukoba može poslužiti kao razjašnjenje njemačkih stavova oko mjere involviranosti pri rješavanju sigurnosnih problema. Radi udaljenosti Kuvajta od Njemačke, manjeg utjecaja koje posljedice tog sukoba imaju direktno na Njemačku (bilo ekonomske, socijalne ili političke), zakonskog okvira, čije tumačenje tada nije dozvoljavalo takav tip vojnog djelovanja, i javnog mnijenja, koje je bilo protiv direktne upletenosti država, Njemačka nije bila voljna mobilizirati svoja sredstva na značajniji način. Njemačka se zadovoljila slanjem manjeg broja vozila za razminiranje te pružala financijsku i logističku potporu savezničkim snagama. (Longhurst, 2004: 56-57) S druge strane, sukob na prostoru bivše Jugoslavije bio je izuzetno blizu Njemačkoj. Izbjeglice su direktno utjecale na nju te su joj predstavljale izazov, a zakonodavni okvir dobio je novo tumačenje kojim se omogućila veća sloboda djelovanja koja je samim time otvorila mogućnost korištenja više sredstava političkom vodstvu. Njemačka bi nesudjelovanjem u vojnoj operaciji protiv SR Jugoslavije izgubila povjerenje vlastitih partnera u čijim se redovima htjela nametnuti kao jednak jamac sigurnosti. (Webber, 2014: 10-22)

Njemačka je imala dosljednu politiku u svojem prvom desetljeću nakon ujedinjenja u smislu njezine postepenosti te izbjegavanja naglog i odlučnog postupanja. Pokušaj da se pozicionira kao velika svjetska sila nije počeo u velikom zamahu, no država je ostvarila dovoljno međunarodne pažnje i involviranosti da se podigne iz relativnog opskuriteta u kojemu se nalazila do ponovnog ujedinjenja. Iz postupaka njemačkih vlasti vidljivo je kako se nije namjeravala nametati kao svjetska sila odmah od početka, fokusirajući se na događanja bliže

vlastitom teritoriju koji na nju imaju direktnog utjecaja. Dio takve strategije proizlazi iz ograničenja koje je Njemačka imala, od spomenutih povijesnih problema do onih s vlastitim zakonodavstvom. Promjena koja se spremala u svjetskoj sigurnosnoj paradigmi početkom 21. stoljeća od Njemačke će zahtijevati da dodatno modificira svoje sigurnosne politike kao i razinu involviranosti na svjetskoj razini.

4. SIGURNOSNI IZAZOVI ZA NJEMAČKU OD POČETKA RATA PROTIV TERORIZMA DO AGRESIJE NA UKRAJINU 2014. GODINE

Dana 11. rujna 2001. godine svijet je doživio neočekivani udar rušenjem “Blizanaca”, dviju zgrada Svjetskog trgovačkog centra u New Yorku - pokušajem uništenja Bijele kuće i Pentagona, sjedišta političke i vojne moći u SAD-u. Ovim terorističkim činom započinje nova era sigurnosti u svijetu, era koja će biti obilježena ratom protiv terorizma i brojnim sukobima na Bliskom istoku. U sigurnosnoj sferi se javljaju nova promišljanja, ona koja mnogo više problematiziraju sukobe s nedržavnim akterima, posebice terorističkim organizacijama poput Al-Qaeda. Iako je u središtu svih tih sukoba bio upravo SAD, na kojeg su prvobitni napadi bili usmjereni, ostatak zapadnog svijeta vrlo brzo je bio uključen kroz razne intervencije poput onih u Iraku ili Afganistanu. Tako se i Njemačka involviranost u razne međunarodne misije povećala, njeni stavovi o proširenju EU i NATO saveza su preispitani te se do kraja desetljeća dogodila i ekonomska kriza koja je cijeli zapadni svijet stavila u veliko iskušenje. (Holloway, 2008)

4.1 Sudjelovanje Njemačke u međunarodnim misijama

Kao što je već spomenuto, Njemačka je je bila vrlo suzdržana oko slanja vlastitih snaga u međunarodno okruženje na tuđe tlo. Kako je vrijeme odmicalo, ali i kako je sigurnosna situacija postajala kompliciranijom, njemačke su vlasti ipak postale otvorenije za slanje vlastitih snaga van države, čak i u borbene operacije. To ukazuje na prihvaćanje sile, posebice vojne, kao instrumenta državne politike kojom se ostvaruju željeni interesi “...primjećujući kako je Njemačka sredinom 2000-tih počela koristiti vojne instrumente kako bi ostvarila vanjskopolitičke i sigurnosne ciljeve znatno intenzivnije no što je to radila prošlo desetljeće” (Wright, 2018: 119) To se odnosi na involviranost u UN i NATO vođenim operacijama, te je Njemačka kao jedna od država koja najviše financijski pridonosi UN-u postala i respektabilno zastupljena u provedbi UN operacija. Tako je i unutar NATO saveza Njemačka počela preuzimati ulogu vodeće države u brojnim misijama, najistaknutija od kojih je bila ona u Afganistanu. Treba naglasiti kako, unatoč tom iskoraku, Njemačka nikada nije odobravalala intervenciju u Iraku te u istoj nije sudjelovala, kroz što je čak dobila simpatije Pariza, Moskve i Pekinga. (Wright, 2018)

Popis misija, u kojima su sudjelovali njemački pripadnici oružanih snaga i ostali službenici, je povećani, no valja istaknuti određene. Spomenuta misija u Afganistanu imala je svoja dva oblika, prvi od kojih je bio International Security Assistance Force (ISAF). Mandat

misije bio je pružanje sigurnosti na teritoriju Afganistana kako bi državna vlast uspjela u uspostavi funkcionalne demokracije koja bi spriječila povratak radikalnih skupina poput talibana na vlast. Misija je također trebala osigurati formiranje i obučavanje vlastitih Afganistanskih sigurnosnih snaga koje bi proces nastavile nakon eventualnog povlačenja koalicijskih snaga. Operacija je trajala od 2001. do 2014., a u tom periodu je proširila svoju jurisdikciju s prostora oko Kabula na čitavu državu. Njemačka je tijekom mandata ISAF-a imala preko tisuću (u određenim periodima i preko tri tisuće) pripadnika kontinuirano smještenih u Afganistanu te je bila jedna od vodećih nacija na sjeveru države pod čijim okriljem su mnoge druge nacije participirale u misiji, uključujući i Republiku Hrvatsku. Po brojnosti su ju jedino nadilazili SAD i, u određenom periodu, Velika Britanija, što ukazuje koliko je Njemačka ozbiljno shvatila tu svoju novu ulogu. (Nato.int, 2022a)

Transformacijom ISAF-a u misiju Resolute Support (RS), Njemačka je zadržala svoju vodeću ulogu. I dalje je bila ključan faktor na sjeveru države operirajući iz baze u Mazar-e-Sharifu te je pod svojim vodstvom imala brojne države partnere. Misija je trajala od 2014. do 2021. te je za mandat imala daljnju pomoć i obuku afganistanskim partnerima u stvaranju vlastitih snaga te sigurnog okružja u državi. Naglasak je bio na obuci i usmjeravanju Afganistana da preuzme odgovornost i inicijativu na terenu, te je misija trebala rezultirati stabilnom demokratskom vlasti s dovoljno vlastitih alata da se održi funkcionalnom. Njemačka je i u ovoj misiji imala više od tisuću svojih pripadnika kontinuirano smještenih u Afganistanu, no sama misija završila je preuranjeno te nije ispunila svoj mandat. (Nato.int, 2022b)

Nakon takvog raspleta situacije u Afganistanu, upućene su brojne kritike na efektivnost misije i razočaravajuće rezultate. "SAD su odigrale svoju ulogu ne imajući vojnu strategiju za slučaj da nevojne dimenzije njihovog pristupa izgradnji države ne uspiju iznjedriti prikladne transformativne političke, ekonomske, socijalne te najbitnije, sigurnosne promjene koje bi, zauzvrat, generirali adekvatne uvjete za državnost Afganistana." (Saikal, 2024:180-181) Njemačka je tu sudjelovala u dijelu provedbe, dok je planski proces uvelike bio pod okriljem SAD-a. Njeno povlačenje izvršeno je bez većih problema u usporedbi s povlačenjem američkih snaga samo nekoliko mjeseci kasnije. Tijekom misije poginulo je 59 njemačkih vojnika, a sama misija je bila prva nakon Drugog svjetskog rata gdje su njemačke postrojbe sudjelovale u kopnenim operacijama, ovaj puta uz potporu NATO partnera. (Reuters.com, 2021)

Od drugih međunarodnih misija treba istaknuti kako je Njemačka sudjelovala u SFOR-u, misiji koja se nastavlja na IFOR u BiH, kao što i do danas sudjeluje u operaciji Althea, službeno zvanj European Union Force Bosnia & Herzegovina. Također je prisutna u misiji Kosovo Force (KFOR) te je i u političkom smislu izuzetno involvirana u procese na tom

području. Od UN misija, značajnijim za Njemačku se smatraju one Libanonu (UNIFIL), Maliju (MINUSMA), Kosovu (UNMIK) te Zapadnoj Sahari (MINURSO), kao neke od misija u kojima je imala veći broj sudionika ili visokopozicionirane službenike, dok je u brojnim drugim sudjelovala financijskom, logističkom i političkom podrškom bez direktnog sudjelovanja na terenu. (Auswaertiges-amt, 2023)

Može se primijetiti kako je Njemačka postala aktivnija na svjetskoj političkoj sceni u ovom periodu, otvorila vrata korištenju vlastitih oružanih snaga za ostvarenje političkih ciljeva te ostala predana djelovanju kroz međunarodne organizacije i institucije čiji je član. Kako je širila svoj doprinos u ovom pogledu, tako je i širenje članstva EU potaklo Njemačku da se prilagodi i na tom području.

4.2. Njemačka i EU

Kao i kod drugih segmenata vezanih uz sigurnosnu i vanjsku politiku, Njemačka je pažljivo vagala proces širenja EU, način na koji bi se trebalo stupiti u njega, koje uvjete postaviti i kako tu ideju plasirati na dnevni red drugim članicama; “Ako bi se širenje prikazalo kao dominantno njemački interes, druge države bi bile manje voljne plaćati za to. Radi toga je njemačka diplomacija trebala tražiti momentum no ne prekoračiti mjeru, te je morala biti pažljiva da ne otkrije preference većini drugih EU država.” (Tewes, 2001:116) Postojala je velika nada da će uspjeh ujedinjenja Njemačke biti prenesen na čitav kontinent preko struktura EU. “Još uvijek osokoljeni nakon njemačkog ponovnog ujedinjenja, njezini donositelji odluka osjećali su da je pravo ujedinjenje Europe dostižno.” (Tewes, 2001:134) Ipak, dozirana priroda njemačke politike prevladala je pa se nije dogodilo euforično nagovaranje ostatka EU na prihvaćanje novih članica. Članstvo se nudilo onima koji su bili na prihvatljivoj razini razvoja te u blizini jezgre EU, a paralelno uz to Njemačka je radila na tome da se EU institucionalno pripremi za povećanje broja članica kako bi osigurala da sama ne snosi sve troškove njihove integracije. (Tewes, 2001: 115-140)

Paralelno s ovim procesom odvijalo se i povećanje NATO saveza, koji je služio kao sigurnosni jamac zapadnoj Europi od doba hladnog rata. Njemačka je ovdje vidjela priliku kako bi zagovarala agendu integracije Europe u ove dvije organizacije, upravo one kroz koje planira provoditi većinu svojeg vanjskopolitičkog djelovanja. Samim time jasno je kako se Njemačka zalaže i za širenje članstva NATO saveza, a primanjem Poljske, Češke i Mađarske u savez njezin istočni bok postaje sigurniji no što je to ikada bio. (Tewes, 2001) Velikim širenjem EU 2004. godine ovoj nadnacionalnoj organizaciji otvaraju se mnoge mogućnosti. “Ipak, proširena EU pruža dodatne mogućnosti. Proširenje ima potencijal da pruži EU još veći glas na

međunarodnoj sceni, jaču prisutnost i još više sposobnosti djelovanja. S obzirom na veći broj država članica, glas EU (kada je kao jedan) može nositi i veći legitimitet.” (Brown, 2007:20) Snaga koju ujedinjena Europa posjeduje zasigurno je na razini bilo koje od samostalnih velikih sila u svijetu. Bilo vojno, ekonomski, politički ili socijalno, Europa je među najnaprednijim na svijetu. Problem nastaje kada se treba usuglasiti oko zajedničkog cilja. EU ni u ovom periodu ranog 21. stoljeća nije bio u potpunosti usuglašen oko sigurnosnih ciljeva, što se može vidjeti iz činjenice da su Berlin i Pariz bili protiv vojne intervencije u Iraku, dok ju je London prihvatio. Velik broj suverenih aktera s vlastitim interesima koji nisu nužno kompatibilni predstavljat će velik izazov EU u nadolazećim godinama.

Dolaskom na vlast Angele Merkel zamjećuje se još jedno povećanje u angažiranosti Njemačke na vanjskopolitičkom planu. “Stoga, u godinama nakon 2005. vidimo kako njemački političari i dužnosnici postaju voljni prihvatiti vodeću ulogu diljem skale europske politike. Dok je to najistaknutije u vanjskoj ekonomskoj politici, posljednjih godina je to jasnije u “tradicionalnijim” poljima vanjske i sigurnosne politike...” (Wright, 2018:125) Jedan od ključnih poteza bio je i potpisivanje Lisabonskog sporazuma, koji je za cilj imao jačanje EU kao takve i bio korak bliže centralizaciji moći i širenju njenih ovlasti, što je dakako u skladu s njemačkim interesima. Možemo stoga zaključiti kako je Njemačka ustrajna i dosljedna u svojoj politici prema EU i NATO savezu kroz mandat tri različita kancelara (Kohl, Schroeder, Merkel).

Kriza, koja je 2008. pogodila svijet ostavila je dakako traga i na Njemačku, koja je, vođena Angelom Merkel, održala svoj status kao vodeća europska ekonomija te se dalje pozicionirala kao okosnica stabilne Europe. Ipak, to ne znači da je vodstvo kancelarke bilo popraćeno odobravanjem, niti da je ona izvukla maksimum iz te situacije. “Nemogućnost Merkel da postavi agendu mimo spašavanja eura i zadržavanja moći značilo je da je ekstremni oprez prevladao. Stoga, iako je Njemačka postala još važnija u Europi i šire, njena druga administracija obilježena je osjećajem neusredotočenosti i gubitkom fokusa.” (Wright, 2018:128) Glavne kritike bile su usmjerene na poistovjećivanje njemačkih interesa s europskim, u pogledu nametanja jednih nad drugima i rezerviranost u pomoći ekonomski najpogođenijim članicama. Merkel je tako isticala posebnu odgovornost Njemačke kao najveće europske ekonomije, čije je očuvanje postalo središnja briga njene administracije. (Wright, 2018: 128-129)

Iako je u navedenom periodu Njemačka bila itekako usredotočena na ekonomiju, to ne znači da se svijet nije morao nositi s ozbiljnim sigurnosnim izazovima. U periodu nakon 2010., tenzije na Bliskom istoku prerasle su u pokret, popularno zvan “Arapsko proljeće”, koji je

doveo brojne države u period unutarnjih nemira, neki od kojih su završili rušenjem vlasti ili građanskim ratom. Sukobi, u koje su se zapadne sile najviše miješale, bili su onaj u Libiji i Siriji, a Njemačka je ostala izvan libijskog sukoba, dok je u onaj sirijski pristupila tek od kraja 2015. godine kada je odlučila intervenirati protiv ISIL-a. "...primarni fokus njemačke vanjske i sigurnosne politike bio je da se spriječi ulazak zemlje u bilo kakvu veću vojnu aktivnost. Visokoprofilna opozicija vojnoj intervenciji u Libiji 2011. i Siriji 2013. pružaju jasne dokaze za to." (Wright, 2018:129) Za razliku od sukoba na Kosovu, kada je Njemačka bila spremna vojno djelovati kako ne bi iznevjerila svoje sigurnosne partnere, u slučajevima Iraka 2003., Libije 2011. i Sirije 2013. vidimo kako je njen kapacitet za autonomno donošenje odluka porastao. Njemačka je imala jasno određene vanjskopolitičke ciljeve, radi kojih je sigurnosnu politiku formirala na način da izbjegne konflikte u kojima ne vidi jasnu potrebu za vlastitim djelovanjem. Time je priskrbila brojne kritike, posebno od strane SAD-a, ali je zadržala fokus na održavanju vlastite moći fokusirajući se na gorući problem ekonomije. Sudjelovanje u mirovnim misijama bila je glavna uloga njemačke vojske, dok je njen angažman u spomenutim sukobima izbjegnut. Njemačka ipak nije preuzela dominantnu ulogu u svjetskoj sigurnosti, iako je ostvarila napredak u vlastitom angažmanu po pitanju projekcije moći i involviranosti u svjetska politička i sigurnosna pitanja.

Migrantska kriza bila je izazov koji je udario na koheziju same EU budući da je konsenzus po pitanju primanja velikog broja migranata i izbjeglica bilo nemoguće postići na razini čitave zajednice. Javlja se sekuritizacija pitanja ilegalnih migracija te dolazi do drastičnih mjera poput podizanja fizičkih zapreka na granicama država poput Slovenije i Mađarske. (Tatalović, Malnar, 2015) Njemačka je bila glavno odredište većine migranata, te je tako snosila i najveći teret zbrinjavanja istih. Kako su rute do Njemačke vodile preko brojnih drugih država, dijelom članica EU, dijelom ne, stvaraju se tenzije oko protoka ljudi prema Njemačkoj. Valja istaknuti nesuglasice Njemačke i Mađarske u tom periodu, pri čemu su vlasti u Berlinu okarakterizirale Budimpeštu kao izuzetno opresivnu prema migrantima, dok je s druge strane Budimpešta prozivala migrantsku krizu njemačkim problemom. (Bbc.com, 2015) Kritike usmjerene na kancelarku išle su u prilog rastu desnice u Njemačkoj (Alternative für Deutschland), ali su također stvarale određene nesuglasice u vladajućoj koaliciji, no Merkel je zadržala snažnu poziciju unatoč tome. Dio kritika dolazio je iz drugih zemalja EU koje radi izjava kancelarke, kako je Europa spremna nositi se s izbjegličkim valom, upravo u njoj vidjele jednog od pokretača migrantskog vala. Treba uzeti u obzir i sigurnosnu situaciju koja je bila prisutna u većini zemalja koje su bile ishodište migranata (Sirija, Afganistan, Irak...), a koja je definitivno potakla rast migracijskih tendencija. (Theguardian, 2021) Njemačka je viđena kao

predvodnik liberalnog pristupa rješavanju izbjegličke krize, no istodobno je trpjela kritike za svoj stav od strane domaće oporbe kao i neistomišljenika unutar EU. Pitanje migracija ostalo je sekuritizirano, a Njemačka se i dalje bori s pronalaskom pravog načina nošenja s velikim brojem migranata, koji ju i dalje vide kao poželjnu destinaciju. Dogovor EU s Turskom o zbrinjavanju velikog broja migranata doveo je do smanjenja razmjera krize te i danas ostaje jedan od najbitnijih faktora u nošenju s migracijskim tendencijama. (Theguardian, 2020)

5. NJEMAČKA SIGURNOSNA I VANJSKA POLITIKA OD 2014.

Kao što je napad na “Blizance”, Pentagon i Bijelu kuću predstavljao dramatičan zaokret u sigurnosnom okruženju u svijetu, tako je 2014. bila godina u kojoj je sukob Rusije i Ukrajine započeo sličnu promjenu. Iako 2014. nije bila godina kada je svijet shvatio da je sigurnosna paradigma ponovno pred ogromnim promjenama, to je godina kad se pokreće lanac događaja koji će 2022. kulminirati konvencionalnom invazijom na teritorij suverene države u Europi i dovesti do višegodišnjeg ratnog sukoba koji se do danas odvija. Kako bismo bolje razumjeli ulogu koju je Njemačka imala u formiranju ovog sigurnosnog okruženja, početak ćemo s upoznavanjem odnosa koji su Njemačka i Rusija razvijali u godinama koje su prethodile prvom sukobu u Ukrajini.

5.1 Relevantnost rusko-njemačkog odnosa do 2014.

Ekonomija je jedan od ključnih faktora ako se u obzir uzme ruski interes u Europi. Njemačka, kao najveći europski partner Rusije i vodeća ekonomska sila kontinenta, itekako ovisi o ekonomskim odnosima s Rusijom. Njemačka je ekonomsko srce Europe, a velik dio te ekonomije ovisan je o ruskim energentima. Rusija otprilike polovicu svog izvoza energenata plasira u države članice EU. (Jochheim, 2022) Kako je Njemačka duboko povezana i ovisna o toj trgovini, razvile su se skupine koje su se zalagale za produbljivanje odnosa i izbjegavanje konfrontacija s režimom u Moskvi. (Wood, 2017). Čak su i neke od ključnih figura njemačke politike, poput bivšeg kancelara Gerharda Schroedera, usko povezane s ruskim kapitalom i praktično rade u interesu zbližavanja Njemačke s Rusijom. Stav koji je Njemačka zauzela prema Rusiji 2014. ukazao je na to da nije spremna na drastične akcije, uglavnom kako ne bi na vlastitoj koži osjetila posljedice zategnutih odnosa i time značajno povećala nestabilnost ne samo istoka, nego čitave Europe. Problem koji se javlja jest taj da Njemačka, kao čvrsto etablirana zapadna zemlja, mora ispoštovati zajednički stav prema Rusiji dok ujedno zadržava u vidu vlastite interese. Balans između toga nije lako postići zato što bi posljedice raskola s Rusijom Nijemci osjetili mnogo jače nego drugi akteri poput SAD-a, Francuske ili Velike Britanije. (Wood, 2020)

Njemačka je nakon ponovnog ujedinjenja željela drastičan zaokret u stavu prema Rusiji. “Od kolapsa SSSR-a 1991. do ruske aneksije Krima 2014., njemačka politika prema Rusiji bila je konzistentna. Bazirala se na principu traženja dalekosežne suradnje s Moskvom, kako bilateralno tako kroz EU i NATO, s ciljem integracije demokratizirane Rusije u Europu. Njezina temeljna pretpostavka bila je da Rusija može postati ekonomski i sigurnosni partner za

Europu kao i za Njemačku.” (Lough, 2021:109) Time je Njemačka bila jedna od najotvorenijih prema zbližavanju s Rusijom te je razvijala stajalište kako se Rusija može dovesti na istu valnu duljinu sa Zapadom. Njemačka se radije fokusirala na pozitivne strane Rusije nego što je realno gledala na sve pokazatelje koji su mogli ukazati na budući raskol sa Zapadom. Proces demokratizacije u Rusiji nije daleko dogurao budući da je već početkom stoljeća ona bila pod čvrstom autoritarnom rukom Vladimira Putina. Ruski odnos prema bivšim sovjetskim republikama bio je svakojak, od velikog partnerstva s autoritarnim režimom Bjelorusije do konvencionalnih invazija u slučaju Gruzije. Treba uočiti da su postupci pojedinaca, poput već spomenutog Schroedera, bili jasna indikacija kako je tolerancija Njemačke prema ruskoj problematici bila izuzetno visoka, kao i ekonomska dobit koju je time osigurala za sebe. Pod vodstvom Angele Merkel izgledalo je kao da će, radi skandala oko bivšeg kancelara i njegovog angažmana u energetskom sektoru Rusije (Dw, 2014), odnosi neko kraće vrijeme stagnirati, ili da će Njemačka opreznije pristupiti partnerstvu. Iako je bilo takvih indicija u početku, čak ni nakon gruzijske krize se kod Njemačke nije javljala veća promjena u stavu prema Rusiji. “Steinmeierov optimizam oko Medvedevljevog predsjedanja možda ga je uvjerio u potrebu izbjegavanja sankcija protiv Rusije radi Gruzijske krize kada je argumentirao kako je u njemačkom interesu povratak u normalne odnose.” (Lough, 2021:137)

Nakon izlaska iz ekonomske krize Njemačka nije imala želju na bilo koji način ugroziti svoju ekonomsku stabilnost, što je definitivno imalo utjecaja na njenu toleranciju prema inače nekompatibilnom ponašanju za državu koja promiče europske vrijednosti. No, takav stav doveo je do ozbiljnih propusta na sigurnosnom planu. Rusija je već godinama razvijala sigurnosnu politiku i vlastitu nacionalnu sigurnost temeljenu na percepciji Zapada, posebice NATO saveza, kao glavne prijetnje ruskom interesu. Takve se stavove dalo iščitati iz ruskih strategija nacionalne sigurnosti, ali i iz njenih reakcija na proširenje saveza. Postupci koje je Rusija poduzimala, kako bi tu percipiranu prijetnju kontrirala, vodili su je u direktan sukob sa Zapadom, na što su države, poput SAD-a i Velike Britanije, u tom periodu upozoravale. “Slično tome, Njemačka nije uspjela uočiti da se ponovno uspostavljanje ruskih oružanih snaga odvijalo pod zapovjedništvom koje je smatralo NATO ne samo kao neprijatelja koji je iskoristio rusku slabost 90-ih, već kao savez koji je imao namjeru agresije prema ruskom susjedstvu.” (Lough, 2021:151) Kao jedna od vodećih država koja je oblikovala politiku EU, Njemačka nije detektirala prijetnju, niti pripremila njene institucije, ekonomiju ili susjedstvo za probleme koji će 2014. izroniti na površinu agresijom na Ukrajinu.

5.2 Posljedice sukoba u Ukrajini na sigurnosnu situaciju

Iako je prvi sukob u Ukrajini bio znatno manjeg razmjera no što je to trenutni, on je ipak duboko potresao europsku percepciju sigurnosti. Kada se uz to doda da je u svijetu ubrzo buknuo i sukob protiv ISIL-a, radikalne skupine koja je na prostoru Sirije i Iraka uspjela uspostaviti svoju vlast s institucijama nalik državnim, može se uočiti kako su sigurnosni izazovi postepeno postajali brojniji i poprimili razne oblike. Ukrajinska kriza je njemačko vodstvo uhvatila nespremno. Oni iz već spomenutih razloga nisu bili pripremljeni na takav radikalni potez s ruske strane, a radi rapidnog razvoja situacije bilo je potrebno što prije smisliti rješenje neočekivane krize.

Merkel nije dugo dvojila, jasno je osudila ruske postupke te pokrenula zajedničku europsku frontu s ciljem prestanka sukoba. “Unatoč razočaranju, Njemačka je također ostavljala prostora za dijalog, i mogućnost za Rusiju da ponovo promisli o svojim potezima. To je bilo ključno kako bi se zadržao politički konsenzus u Njemačkoj i EU oko novog pristupa Rusiji.” (Lough: 2021:164) Pokretanje sankcija bio je odlučan korak za Njemačku, budući da nije vjerovala kako se vojnim putem može riješiti novonastali problem. Ideja je bila stvoriti novo sporazumijevanje, ono koje bi zaustavilo rusku agresivnu politiku, a zadržalo ju u dijalogu s Europom. Njemačka je imala strpljenja u razvoju situacije, dijelom radi posljedica potpunog raskola između tih dviju sila, koje bi bile u tom trenutku nezamislive, dijelom radi percepcije da, kao jedna od vodećih sila, mora objektivno i konstruktivno pristupiti problemu. Može se utvrditi da je Njemačka pristupila problemu oprezno kako svoju ekonomiju ne bi izlagala riziku ostanka bez ruskih energenata, ostavivši prostora za rješenje koje ne bi ostavilo dugoročne posljedice na njen odnos s Rusijom. Ipak, upravo ju je takav pristup ostavio ranjivom na odmrzavanje sukoba koje je uslijedilo godinama nakon.

Unatoč svemu, njemačka je kancelarka definitivno bila najeksponiraniji politički akter mimo onih u sukobu kod postizanja dijaloga. Njena ustrajnost, a i položaj Njemačke kao najjače ekonomije, održala je koheziju unutar EU, unatoč pojedinim problematičnim i skeptičnim državama. “U isto vrijeme, njene intervencije su bile vitalne u postizanju i održavanju unificiranog stava na razini EU. Poteškoće u postizanju toga, posebice u duljem periodu, ne treba podcjenjivati. Određen broj EU članica, uključujući Francusku i Veliku Britaniju, bile su zabrinute oko udarca koji bi sankcije mogle imati na njihove ekonomije....” (Wright, 2018:131) Kako je i na sigurnosnoj konferenciji u Minhenu 2014. konstatirano od strane brojnih njemačkih visokih dužnosnika, Njemačka mora preuzeti još veću ulogu u svjetskoj sigurnosnoj politici. U samoj Njemačkoj bilo je mnogo interesnih skupina koje su

bile jasno protiv sankcija Rusiji (bivši kancelari, njemački gospodarstvenici), koje su pozivale na razumijevanje ruskih postupaka. Merkel je pokazala ustrajnost oko svojih odluka te je takve pozive okarakterizirala kao neozbiljne i neosnovane. Njemačka je tako, preko svoje kancelarke, preuzela medijatorsku ulogu u pregovorima koji su za cilj imali postizanje rješenja pitanja ruskog nezadovoljstva u Ukrajini te postizanje šireg konsenzusa koji bi izbjegao ponavljanje ovakvog sukoba. (Lough, 2021: 164-175)

Ruski vojni uspjesi natjerali su Ukrajince u inferiorni položaj, dok je ostatak svijeta polako proučavao kako su ruski separatisti ostvarili tako značajan strateški uspjeh te kako su njihove snage djelovale tako efektivno. Korištenjem postrojbi regularne ruske vojske koje nisu nosile oznake pripadnosti (Osw.waw.pl, 2014), separatisti su nadjačali ukrajinske snage te izvršili protunapade na svakom pravcu gdje su Ukrajinci počeli dobivati zamaha. Pojmovi asimetričnog i hibridnog ratovanja brzo su dobili na popularnosti u svijetu, budući da su ruske snage pokazale visoku razinu interoperabilnosti i fleksibilnosti kako bi ostvarili svoje ciljeve. Prvi pokušaji pregovora koji su uključivali obje strane nisu rezultirali plodom. Ponovljeni pregovori su se odvijali pod mnogo većim vremenskim pritiskom. "Minsk-2 sporazum zaključen 12. veljače 2015. bio je nauštrb Ukrajine budući da je sadržavao uzmak prema Rusiji oko specifičnog statusa dvaju entiteta u dijelu revidiranog ustava. To je bila ključna komponenta ruskog plana, da federalizira Ukrajinu i koristi dvije "republike" kao trojanske konje u sprječavanju ulaska Ukrajine u NATO i EU. Prema Britanskom analitičaru Duncanu Allanu, Merkel i Hollande su bili toliko skloni sporazumu da su se složili s političkim odredbama koje su narušavale egzistenciju Ukrajine kao suverene države." (Lough, 2021: 175-176) Ovakav rezultat može se tumačiti kao pokušaj stvaranja "zamrznutog" sukoba, koji bi ruske vlasti po potrebi mogle aktivirati ukoliko korištenjem "meke" moći nisu u stanju doći do zadovoljavajućeg ishoda. Prijetnja ponovnom eskalacijom definitivno je bila jak alat u ruci Vladimira Putina, koji je Ukrajinu činio uvelike ovisnom o političkoj volji ruskih vladara.

Ovakav ugovor ograničio je Ukrajinu, stavio ju je u situaciju gdje mora prihvatiti rusko kršenje međunarodnih sporazuma i zakona te dijelove svog teritorija ostaviti u rukama vlasti koje su otvoreno neprijateljske prema njoj. Nije mogla naći čvrstog partnera unutar Europe, a SAD nije bilo toliko zainteresiran za događaje u Europi, budući da je prebacio svoj fokus na Bliski i Daleki istok. Situacija je diktirala da je nužno prihvatiti ovo stanje, a potencijalno rješenje nije bilo nigdje na vidiku, time ostavivši vrata otvorena ponovnom odmrzavanju sukoba u budućnosti. (Dw.com, 2015)

Njemačka je ovim sporazumom obećala financijsku pomoć Ukrajini, no zauzvrat je očekivala političku volju kod Ukrajine za održavanjem spomenutog sporazuma na životu. Ne

treba zanemariti kako je veliki zaokret u njemačkom stavu prema Rusiji bio korak naprijed u realnom shvaćanju prijetnje, no postavlja se pitanje je li taj korak učinjen prekasno. Sama činjenica što je njemačka politika ovaj sporazum smatrala održivim i prihvatljivim rješenjem, govori kako je pogrešno protumačila probleme koje će Ukrajina imati s vlastitom suverennošću, kao i dalekosežnost ruskih ambicija za promjenom ukrajinskog unutarnjeg uređenja. (Theguardian.com, 2015) Čini se da se problem produbio ako se uzme u obzir kako je Njemačka, a u produžetku i ostatak Europe, ostala uvjerenjena kako je Rusija pouzdan partner s kojim je razumno ući u nove ekonomske i političke sporazume. “Pokretanje projekta “Sjeverni tok 2” 2015. godine esencijalno je nagradio rusku invaziju izgradnjom cjevovoda koji je imao jednu prepoznatljivu ulogu - smanjenje ukrajinske važnosti kao tranzitne zemlje za dostavu ruskog plina u ostatak Europe. Podupirući izgradnju cjevovoda, Njemačka je poslala moćan signal Rusiji, ukazujući da su barem neke zapadne zemlje spremne zanemariti sudbinu Ukrajine kada su njihovi ekonomski interesi u pitanju.” (Haunter, 2023: 259-260) Retrospektivno gledano, ovakvi potezi su potencijalno dali na važnosti ideji ruskih političara kako Europa i ostatak zapadnog svijeta neće ostati kohezivni i ići dovoljno daleko u potpori Ukrajini u slučaju oružanog sukoba.

Ipak, Njemačka je na području vojnog angažmana i produbljenja sigurnosnih veza sa svojim susjedima odlučila ozbiljno poraditi. Iako nije zadovoljila standarde koje je od nje očekivao američki predsjednik Donald J. Trump, ona je ipak povećala svoju razinu participacije kao bitan sigurnosni partner. Kao metodu odvrćanja, NATO je pokrenuo svoje misije prednje prisutnosti, u kojima Njemačka participira kao jedna od vodećih država. “Možda najpotentniji simbol promjene njemačkog položaja prema Rusiji i njezinog novog pristupa europskoj sigurnosti je bio dogovor iz 2016. na NATO skupu u Varšavi da vodi jednu od četiri multinacionalne vojne skupine veličine bojne stacioniranih u baltičkim državama i Poljskoj da ojačaju obranu i odvrćanje saveza. Preuzela je tu ulogu u veljači 2017. i poslala 2,500 svojih vojnika u Litvu.” (Lough, 2021: 177-178) Njemačka do danas ondje drži svoje snage, a NATO je posljednjih godina pojačao svoju prednju prisutnost i na veći broj država poput Mađarske, Slovačke, Rumunjske, Bugarske i drugih. (Kam.lt, 2024) Ovakvi potezi pokazuju kako je Njemačka shvatila da mogućnost konvencionalnih sukoba ipak nije tako daleka kako je bilo smatrano nakon kraja hladnog rata. Potreba za održavanjem jakog instrumenta “tvrde” moći ponovno je postala bitan faktor nacionalne sigurnosti, a veze među saveznicima bilo je potrebno produbiti kako Njemačka i njezini partneri ne bi ispali razjedinjeni, što samo po sebi donosi sigurnosne rizike po njihove interese. Treba imati na umu da je Rusija kao pojedinačna sila u bilateralnom odnosu moćnija od bilo koje druge europske države (uzevši u obzir njenu

vojnu, ekonomsku i političku moć zajedno), dok je Europa sa zajedničkim glasom značajno moćniji sugovornik.

5.3 Brexit i pandemija COVID-19

Integracije koje su nastale na Zapadu dugo godina su imale tendenciju širenja, te se nije dogodilo, izuzev kratkog izlaska Francuske iz struktura NATO saveza, da se broj njezinih članica smanji. Izlaskom Velike Britanije iz EU dogodio se presedan, te je ona, kao jedna od tri najistaknutije države unije, svojim izlaskom dovela do potrebe za promjenama, kako na ekonomskoj i političkoj razini, tako i na onoj sigurnosnoj.

Jedna od bitnih posljedica bila je nužno usuglašavanje između Njemačke i Francuske vezano za užu suradnju po pitanju sigurnosne politike, ali i njihove zajedničke europske politike. “U njegovom prvom vanjskom posjetu i sastanku s njemačkom kancelarkom Merkel u svibnju 2017., novoizabrani francuski predsjednik Macron pozvao je na novi dogovor za Europu. Taj novi dogovor baziran je na francusko-njemačkom motoru u EU.” (Baciu, 2019:55) Kao logičan potez dvaju sila čiji se zajednički stavovi pokušavaju usuglasiti da bi se u EU unijelo potrebnu stabilnost i snagu rukovođenja, ubrzo nakon Brexita produbljuju se veze Francuske i Njemačke na svim razinama. Problemi koji nastaju u ovom procesu su vezani za percepcije strateške autonomije Europe. Dok Njemačka stratešku autonomiju od SAD-a vidi kao prijeko potrebnu, ukoliko će EU ikada postati zaseban i ujedinjen akter međunarodne politike, Francuska tu autonomiju vidi kroz rješavanje vlastitih sigurnosnih izazova s kojima se susreće u sjevernoj Africi. Francuska se također zalaže za učestalije korištenje vojnih sredstava, dok se Njemačka zalaže za metode koje ne potenciraju primjenu sile ili prijetnju istom. (Baciu, 2019: 64-69) Ovaj problem nije lako rješiv, te će kroz budućnost njegova izraženost ovisiti o razini oprečnosti između sigurnosnih politika dvaju nacija. Zajednički izazovi će definitivno bit olakotni faktor, dok neusuglašeni stavovi predstavljaju otegotne čimbenike. Bilo kako bilo, ne možemo reći da EU ima jasnu viziju svoje sigurnosti te se Njemačka u trenutnoj situaciji ne može nametnuti kao sila koja će iznjedruti rješenje za taj problem.

Još jedan bitan faktor vezan za Brexit je moć britanskih oružanih snaga. “Iznad svega, povlačenje Velike Britanije iz struktura EU je značajno umanjilo sigurnosne sposobnosti EU.” (Zyla, 2020:87) To je sila koja posjeduje nuklearno naoružanje, obučene snage koje su sposobne za brzo djelovanje daleko od vlastitog teritorija (uz SAD i Francusku su vjerojatno jedina zemlja koja to može odgovorno i dokazano tvrditi), razvijen i efektivan obavještajni aparat te mjesto u Vijeću sigurnosti UN-a, nešto što Njemačkoj nedostaje u aspektu

sigurnosnog utjecaja na svjetskom nivou. (Zyla, 2020: 85-95) Iako Velika Britanija ostaje saveznik velikoj većini članica EU, izlazak iz te zajednice daje do znanja kako se budući strateški izazovi i odgovor na iste možda i neće poklapati.

Pandemija koja je započela početkom 2020. godine dovela je do stagnacije gospodarstava diljem svijeta, a, kako je ekonomija uvijek važno pitanje za Njemačku, treba uočiti kako je ona doživjela i unutarnja previranja tijekom ovog perioda. Populacija je, kao i u mnogim drugim zemljama, imala brojne prigovore na metode nošenja s ovim izazovom, a brzina procesa proizvodnje i distribucije lijekova probudila je sumnju u transparentnost i zakonitost takvih postupaka. Kako je ekonomija stagnirala, tako ju je slijedila i volja za povećanom potrošnjom za obranu. EU nije uspio formirati zajedničku politiku kojom bi adresirali ovu neočekivanu pandemiju, pitanje pomoći najugroženijim ekonomijama se otvaralo kao i 2008. godine te se Njemačka opet našla u položaju gdje mora balansirati između interesa EU kao cjeline i vlastitih nacionalnih ciljeva. Nažalost, Europa, koja je provela gotovo dvije godine pod udarom COVID-19 pandemije, dočekala je novi sukob u Ukrajini 2022. u toj divergentnoj atmosferi. (Varin, 2021)

5.4 Njemačka i CFSP

Common Security and Foreign Policy (CFSP) predstavlja dogovorenu zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku EU. Služi kako si se osigurala suradnja na ključnim sigurnosnim pitanjima za članice EU te kako bi se uskladila vanjska politika u svrhu ostvarivanja zajedničkog nastupa u postizanju općeg interesa svih aktera. (Europa.eu, 2024b) Svojim djelovanjem unutar CFSP Njemačka nastoji oformiti okosnicu europskih zemalja čiji bi zajednički nastup trebao nadići njihove pojedinačne pokušaje u ostvarenju vlastitih ciljeva, sve u svrhu jakog i proaktivnog nastupa u slučaju kriznih situacija. (Swp-berlin.org, 2024)

Ključni problemi posljednjih godina vezani su uz nesuglasice i nevoljkosti članica da djeluju u smjeru koji bi potencijalno ugrozio njihov nacionalni interes. Jedan od načina kojim bi se mogle zaobići ovakve prepreke je implementacija “Qualified majority voting” (QMV) metode glasanja. Kako je praksa da se ključne odluke donose konsenzusom, dosadašnje nesuglasice i implementacije veta dovele bi do blokade djelovanja zajednice. Unutar spomenutog QMV-a nalazi se više mehanizama koji služe kako bi potaknuli članice na djelovanje, ali im i osigurali mehanizme da apstiniraju u slučaju percepcije ugroze prema vlastitim nacionalnim interesima. Jedan od mehanizama jest da je za odluku potrebna suglasnost 55% članica koje ujedno predstavljaju i 65% ukupne populacije EU, čime se uzima u obzir važnost svake pojedine članice kao i njezin populacijski udio unutar EU. Druga je

mogućnost da države, dajući posebno obrazloženje kako se određeni postupci ili politike direktno nalaze u suprotnosti s njihovim izrečenim nacionalnim interesima, mogu izbjeći glasanje o istima te također izbjeći obvezu njihove implementacije. Države ne bi izgubile svoje pravo veta, no bile bi potaknute većini ostaviti mogućnost djelovanja bez njih. (Europa.eu, 2023)

CFSP također možemo gledati kao jednu platformu kroz koju se pokušava ostvariti svojevrsna strateška autonomija EU. Projekti koji su zaživjeli daju naznake kako EU stvara vlastitu politiku koja je neovisna od aktera van EU. “Primjeri ovakvih inicijativa mogle bi biti inicijativa E3 prema Iranu, EPC, Europska interventna inicijativa (EI2); ili pak EU-NATO suradnja na raznim poljima. Svi ti procesi i okviri imaju potencijal doprinijeti europskoj strateškoj autonomiji, gledajući na nju kao na povećanje vlastitog kapaciteta kojim bi Europa brinula o svojoj sigurnosti.” (Rieker, Giske, 2023:17) Spomenute inicijative primjeri su proaktivnog djelovanja EU koja time postavlja temelje za širenje suradnje na članice koje još nisu pristupile inicijativama (EI2 i uvezivanje oružanih snaga koje sudjeluju u zajedničkim UN ili NATO vođenim operacijama), kao i jasnog stava prema drugim akterima koji svojim djelovanjem ugrožavaju interese EU (npr. E3 i transfer balističkih raketa iz Irana u Rusiju).

Permanent Structured Cooperation (PESCO) je okvir koji služi kako bi se ostvarila planska suradnja pri stvaranju dublje obrambene povezanosti članica. Svaka država dobrovoljno je pristupila u PESCO pa ne postoji obveza da država članica EU sudjeluje u istome. Isto tako, odluke vezane uz suradnju i nakon pristupanja ostaju u potpunosti u rukama države članice. Pokrenuti projekti funkcioniraju po principu države koordinatorice te država članica projekta koje imaju zadane ciljeve, poput godine u kojoj započinje projekt do godine kada bi projekt trebao biti realiziran. Također su jasno opisani kriteriji uspjeha, što ukazuje na to da PESCO pruža strukturu, zadaje standarde i stvara uvjete za olakšavanje participacije članica. Države stoga imaju priliku preko takvog zajedničkog foruma stupiti u suradnju po bilo kojem obrambenom pitanju za koje smatraju da bi unaprijedili vlastite kapacitete. Neka od polja pokrivenih kroz PESCO su: obuka, razvoj kopnenih, pomorskih i zračnih sposobnosti (ubraja se i razvoj tenkova, borbenih vozila pješništva, helikoptera, podmornica...), vojna razmjena i partnerski programi, razvoj strateških sposobnosti (naglasak na logistici i dijeljenju resursa partnera), kibernetički prostor i svemir. Od 64 projekta koja su trenutno u razvoju, njih 8 je koordinirano od strane Njemačke (npr. anti-torpedo torpedo, mreža logističkih centara, *Eurodrone*, strateški zračni transport...), dok u brojnim drugima još i sudjeluje. Od 6 završenih projekata, Njemačka je koordinirala 3. (Europa.eu, 2024c) Postizanje ciljeva svakog pojedinog

projekta predstavlja korak naprijed prema jačanju europske strateške autonomije, a Njemačka je u tom procesu preuzela istaknutu vodeću ulogu.

“Borbene grupe Europske unije (EUBG) su multinacionalne postrojbe, koje obično broje 1500 pripadnika svaka, i čine neizostavni dio vojnih snaga za brzu intervenciju EU, a služe kao odgovor na novonastale krize i sukobe diljem svijeta.” (Europa.eu, 2017) Kao još jedna inicijativa pokrenuta preko CFSP, EUBG za cilj ima stvoriti interoperabilne multinacionalne snage kroz suradnju članica EU, ali i zemalja van EU koje su voljne pristupiti formaciji ovih grupa. Time se omogućava vojna suradnja koja je koordinirana kroz tijela EU, što pridonosi razvijanju sposobnosti koje su autonomne od partnera poput SAD-a, predvodnica u NATO savezu. Treba naglasiti kako se formacijom ovih grupa ne namjerava zamijeniti NATO, već nadopuniti i produbiti povezanost europskih zemalja na području obrane, što je proces koji bi mogao dovesti do smanjenja rizika za sukob između uključenih država. Njemačka je i u ovoj inicijativi aktivan sudionik, a 2025. će preuzeti još jedno vodstvo nad borbenom grupom (nakon onih iz 2007., 2012., 2016. i 2020.) u kojoj će sudjelovati i Republika Hrvatska. (Gov.hr, 2024)

Stvaranje europske vojske se također kroz godine predstavilo kao pitanje koje bi moglo promijeniti sigurnosnu strukturu EU. Iako ne postoji jasno izložen koncept stvaranja zajedničke vojske pod vodstvom EU, sama ideja izaziva reakcije. Dužnosnici NATO saveza odbacuju mogućnost stvaranja europske vojske te je stav saveza kako EU ne može zadovoljiti svoje sigurnosne potrebe bez NATO saveza. (Politico.eu, 2019) Stvaranje europske vojske još uvijek nije na vidiku, no produbljenje sigurnosne suradnje vodi k tome da će članice postići veću razinu integracije po pitanju obrane, kao što su to postigle i na drugim poljima. Neki visoki dužnosnici EU, poput Josepa Borrelli Fontellesa, vide rješenje u boljoj suradnji i integraciji postojećih oružanih snaga, ne nužno u stvaranju nove zajedničke sile. (Euro-sd.com, 2024) Istraživanja po pitanju javnog mnijenja oko stvaranja zajedničke europske vojske pokazuju kako od ruske agresije na Ukrajinu u većem broju država raste potpora ideji europske vojske. Treba istaknuti kako upravo one zemlje koje predvode EU u brojnim drugim politikama, a to su Njemačka i Francuska, imaju pozitivan stav prema kreaciji takve oružane sile s tendencijom rasta. (Yougov.co.uk, 2022) Europska vojska tako ostaje potencijal za budućnost, no, budući da nije jasno konceptualizirana, u skorijoj budućnosti se ne očekuju jasni koraci prema ostvarenju ili odbacivanju te ideje.

Njemačka je PESCO vidjela kao jedan od mehanizama kojim će ojačati koheziju unutar EU nakon izazovnog perioda obilježenog Brexitom i rastom euroskepticizma. (Major, Moelling 2019) Kao odgovor na ove izazove, produbljenje sigurnosne suradnje postigao je

pozitivne rezultate. Za ostvarenje veće strateške autonomije ovakvi su koraci također ohrabrujući. Njemačka u tom pogledu zastupa pristup koji se bazira na izgradnji kapaciteta za stratešku autonomiju. Projekti koje vodi i u kojima sudjeluje kroz PESCO dobar su korak za poboljšanje tih kapaciteta. Proces ostvarivanja strateške autonomije tek je počeo te je jedan od glavnih izazova održati konzistentno djelovanje i napredovanje po tom pitanju kroz veći broj godina, moguće i desetljeća. Postoje jasne indikacije kako se američka vanjska politika sada manje fokusira na europske probleme, a to samo dodatno potiče jačanje europskih institucija. Ruska invazija na Ukrajinu otkrila je nedostatke u europskoj sigurnosnoj suradnji, što može služiti kao smjernica europskim liderima u tome gdje je potrebno uložiti dodatne napore kako bi se ojačala sigurnosna struktura. (Gisresportsonline.com, 2024)

5.5 Njemačka nakon izbijanja rat u Ukrajini 2022.

Njemačka je ponovno nespremna dočekala ruske poteze, velikim dijelom radi svoje nevoljkosti da se pripremi na najgori mogući scenarij, potencijalno potaknuto idejom koja seže još do doba ponovnog ujedinjenja, da će svojim potezima izazvati negativne reakcije kod drugih. Tako je Njemačka do zadnjih trenutaka prije invazija bila izrazito protiv prodaje bilo kakvog naoružanja Ukrajini, oružja koje je u jednu ruku možda moglo spasiti dio života izgubljenih početkom invazije, a u drugu ruku moglo dokazati Rusiji kako je Njemačka otvorena i sposobna na sve načine poduprijeti Ukrajinu u slučaju eskalacije, i time ju odvratiti od djelovanja. Iako je Francuska netom prije krize zajednički istupala s Njemačkom te su se njihove izjave međusobno podupirale, nisu iskazale potrebnu oštrinu s obzirom na poteze s druge strane. Izražavanje volje za dijalogom je uvijek pozitivno, no u ovom slučaju je bilo popraćeno porukama koje su mogle biti protumačene kao znakovi straha od djelovanja. Spomenuta zabrinutost oko posljedica sankcija na ekonomiju i energetiku su validne brige, no izričajem u ovom kontekstu daju dojam neodlučnosti i ispraznosti kada govorimo o potencijalnim posljedicama koje bi čekale Rusiju u slučaju eskalacije situacije u Ukrajini. (Dw.com, 2015)

Jedan od prvih poteza nakon što je krenula “specijalna vojna operacija”, kako ju Rusija naziva, bio je stvaranje velikog fonda od stotinu milijardi eura za razvoj *Bundeswehra*. Ovaj potez bio je pozdravljen kao ozbiljan zaokret u njemačkoj sigurnosnoj politici, posebice prema vojsci, a vlast ga je posebno reklamirala u tom pogledu. Kada se situacija pobliže analizira, mogu se uočiti ogromne mane u ovom planu, koje pokazuju koliko je taj potez bio neplanski odigran. Njemačka njime nije odmah dostigla famoznu granicu od 2% BDP-a uloženog u

obranu, a pitanje je, kada i dostigne tu granicu, hoće li Njemačka nastaviti konzistentno ulagati u obranu kroz neki dulji vremenski period. (Dgap.org, 2023) Sam fond nije fiksno povećanje vojnog budžeta, već su to dodatna sredstva koja su rezervirana za potrošnju pored redovitih sredstava koje dobiva ministarstvo obrane. Ona imaju svoj maksimum, koji iznosi oko stotinu milijardi, a plan ih je potrošiti do 2030. godine. Nema jasnog plana kako zadržati razinu budžeta nakon što već spomenuti iznos presuši, što postavlja pitanje planira li Njemačka već sada smanjiti izdvajanja za obranu u budućnosti iako se sigurnosnim problemima još uvijek ne nazire kraj. Još jedan problem je utjecaj inflacije, kao i to što je dio novca već alociran kao otplata kamata na pozajmice. On nije odmah potrošen i predviđen za određene projekte, već se po potrebi iz godine u godinu alocira u proračun te ga se nadoknađuje po određenim strateškim prioritetima. Iako takvo razmišljanje nije loše, za podizanje stanja njemačkih oružanih snaga na razinu spremnosti, primjerice britanskih snaga, trebat će značajno dulje vremena i sredstava nego što je predviđeno. (Dw.com, 2022)

Njemačka izdvajanja za obranu u posljednjem desetljeću bila su u rasponu od 1,19-1,35% između 2014. i 2019., dok je u periodu od 2020. do 2024. Njemačka podigla potrošnju s 1,51% na procijenjenih 2,12% 2024. godine. Francuska, s druge strane, u postotcima nije bila mnogo rastrošnija od Njemačke. Njena potrošnja u odnosu na BDP je iznosila 1,78-1,82% do 2019., a tek od 2020. počinje prelaziti granicu od 2%, dok po najnovijim podacima ulaže 2,06% BDP-a. Velika Britanija, s treće strane, u posljednjem desetljeću nije pala ispod 2,03% BDP-a izdvojenog za obranu, dok se u zadnjih četiri godine brojka vrti oko 2,3%. Posljednji podaci govore kako je trenutno stanje ulaganja na 2,33% BDP-a. SAD, kao najmoćnija svjetska vojna sila, ima konzistentna ulaganja preko 3,25% BDP-a u obranu, do čak preko 3,7%, a zanimljivo je utvrditi kako je jedina od navedenih zemalja koja ne pokazuje značajan skok u potrošnji na obranu od 2021. godine. U apsolutnim iznosima, Njemačka je pretekla Francusku u iznosu uloženom u obranu 2019. godine, dok je do tada desetljećima ulagala manje od svojih zapadnih susjeda. Od NATO članica, od Njemačke trenutno u obranu ulažu više jedino SAD i Velika Britanija. Bitno je za napomenuti da unatoč trenutnom velikom skoku u obrambenom izdavanju Njemačke, ona mora nadoknaditi desetljeća tijekom kojih nije bila na razini svojih saveznika po pitanju potrošnje na obranu. Još od 90-ih godina Njemačka zaostaje i po postotku BDP-a uloženog u obranu i po apsolutnom iznosu koji je potrošen, a izgradnja kompetentne i opremljene vojske proces je koji zahtjeva kontinuirana i planska ulaganja kako bi doveo do željenih rezultata. (Nato.int, 2024b)

Kako vrijeme odmiče, tako se još više nedostataka vidi u ovom pokušaju da se njemačka vojno postavi na razinu zapadnih sila poput Velike Britanije ili Francuske. Već

postoje indikacije kako će u 2025. godini taj budžet biti manje nego je predviđeno, a, ako je situacija takva da samo par godina nakon izbivanja sukoba Njemačka nije više toliko ozbiljna po pitanju podizanja spremnosti vlastite vojske, kako bi se situacija mogla razvijati kada bi se sukob zatomio ili pak u potpunosti okončao? Ozbiljna izdvajanja te plan modernizacije i potrošnje nisu formulirani, nema razvijenih inačica u spomenutim slučajevima te se ostavlja dojam kako bez ovih čimbenika neće doći do velike renesanse *Bundeswehra*. (Reuters.com, 2024)

Zeitenwende je naziv koji je dan njemačkom zaokretu i sigurnosnoj i vanjskoj politici najavljenom u govoru kancelara Olafa Scholza 27.02.2022. u *Bundestagu*. U svom govoru, kancelar je apostrofirao pet ključnih koraka potrebnih za ostvarenje sigurne Europe. Apostrofirao je potrebu za kontinuiranom potporom Ukrajini, odvrćanjem Vladimira Putina od agresije, sprečavanjem širenja rata na druge europske države, ulaganjem u *Bundeswehr* u iznosu od 100 milijardi eura te osiguravanjem sigurnog izvora energenata. Ovakav zaokret nastao je radi agresivne politike Moskve koja je, u očima kancelara, postala ključna prijetnja sigurnosti pa zato zahtjeva odlučnu reakciju. Odmicanjem od ruskih energenata i poticanjem na produbljenje sankcija protiv Rusije nastojalo se otežati agresivan pristup Putina udarajući na rusku ekonomiju. Potpora Ukrajini u ekonomskom i vojnom pogledu bila je jasna poruka Njemačke kako neće tolerirati rat kao sredstvo kojim se ostvaruju politički ciljevi. Ulaganje u oružane snage trebalo je podići vojnu sposobnost već godinama zanemarenog *Bundeswehra*, do mjere gdje će biti pouzdan partner i jak oslonac svim saveznicima te jedan od glavnih stupova europske sigurnosti. (Bundesregierung.de, 2022) Unatoč ambicioznim planovima i hrabrim tvrdnjama, postoje oni koji, sad već godinama nakon ove objave, ukazuju na nedostatke u provedbi svih ovih ciljeva. Kritike koje su upućene na provedbu ovih politika počivaju na manjku rezultata kod postizanja energetske sigurnosti (ističe se ovisnost o drugim autoritarnim režimima poput Katara i Azerbajdžana), nedovoljno čvrstom stavu prema nedemokratskim režimima (nastavak ekonomske suradnje s NR Kinom, pozivanje na prekid sukoba u Ukrajini koji bi potencijalno favorizirao rusku stranu), ali i na očito deficitarnom fondu namijenjenom za obranu koji, ukoliko presuši, već od 2027. vraća Njemačku ispod 2% BDP-a uloženog u obranu. Također se ističe i politička nevoljkost prilikom slanja ključnih vojnih sredstava, poput tenkova, u Ukrajinu, ali i izričaj koji je već u samom govoru gdje je najavljen *Zeitenwende* naglašava kako je europska sigurnost neostvariva bez suradnje s Rusijom. Kritičari napominju kako su ovakvi postupci vlasti doveli i do shvaćanja Njemačke kao neozbiljnog partnera među njenim saveznicima. Navode i nesuglasice oko ukrajinskog pristupa NATO savezu gdje su države poput Francuske, Poljske i baltičkih zemalja

dijametralno suprotnog stajališta. (Dgap.org, 2024b) Iako je najavljen zaokret bio pozdravljen od strane svih njemačkih partnera, nije uzeo zamah kakav je bio za očekivati i ostaje za vidjeti hoće li zbilja Njemačka ostvariti zadane ciljeve.

Po pitanju sankcija Njemačka je demonstrirala ozbiljniji stav nego što je to po pitanju naoružanja. Njemačko vodstvo bilo je pod brojnim kritikama oko neodobravanja izvoza određenog tipa naoružanja ili nedovoljne količine sredstava isporučenih Ukrajini od početka sukoba, no to se ne razlikuje značajno od drugih aktera poput SAD-a ili Velike Britanije koji također limitiraju uporabu i količinu svojih oružanih sustava u Ukrajini. Tim limitima zapadne sile žele pokazati da kontroliraju razinu involviranosti u sukobu te kako ni one same ne žele stupiti u otvoreni sukob s Rusijom. Ekonomske sankcije su u početku bile brzo i iznenađujuće kohezivno prihvaćene i primijenjene, iako nisu rezultirale nekim ogromnim početnim udarcem samoj Rusiji; "Sankcije su inherentno ograničen alat. Iako moćne, one nisu mogle spriječiti ruski ratni stroj da napadne Ukrajinu." (Abley, 2023: 117) Ipak, pomoć koju je Ukrajina počela primati od Zapada uvelike je pridonijela tome da ona ostane borbena sposobna, a obećanja da će Zapad ostati uz Ukrajinu i nastaviti ju podupirati, iako će razina podrške varirati do aktera i vremena, dobrim dijelom su ispunjena. Sankcije same po sebi neće uništiti ruski ratni stroj, no definitivno će dugoročno ostaviti posljedice po rusku ekonomiju. (Abley, 2023: 100-121) Njemačka je kroz EU uspjela progurati velik broj sankcija koje su oštetile rusku ekonomiju i oligarhe za stotine milijardi dolara, što je dokaz da se Njemačka nastavlja voditi idejom da preko EU i NATO saveza može amplificirati svoju političku moć i utjecaj. EU je političkim utjecajem potaknula druge svjetske aktere na marginalizaciju Rusije kao političkog i ekonomskog partnera. Ipak, naum nije uspjela ostvariti u potpunosti niti u vlastitim redovima, među državama poput Mađarske, niti u svijetu. (Europa.eu, 2024a)

Dokument, koji je itekako bitan kada govorimo o sigurnosnom području u državi, jest strategija nacionalne sigurnosti. Njemačka sve do 2023. nije imala takav dokument, imala je brojne publikacije koje su poprimale aspekte strategije nacionalne sigurnosti no nikada samu sveobuhvatnu strategiju. Vlada je ispunila obećanje da će izraditi takav dokument, koji pruža uvid u strateško promišljanje i perspektivu njemačke sigurnosti. (Iiss.org, 2023) Njemačka oštro osuđuje rusku invaziju u dokumentu, no Narodnu Republiku Kinu spominje kao potencijalnog rivala ili partnera, ovisno o njezinim postupcima koji će uslijediti u skorijoj budućnosti. Strategija jasno ističe kako Njemačka ne može razvijati niti održavati svoju sigurnost van konteksta NATO saveza i EU. Zanimljivo, nije jasno utvrđena obveza alociranja 2% BDP-a u budućnosti, što je već raspravljeno u radu. Strategija se stavlja u okvir sveobuhvatnog dokumenta koji će dati okvir suradnje svih elemenata i aktera sigurnosti,

uključujući društvo i ekonomiju, na državnoj razini. Ističe se i njemačka odgovornost za kontinuirano postojanje Izraela (Amr, 2023: 1-20), što potencijalno aludira na to da u vanjskopolitičkom smislu neće biti skloni kritikama prema izraelskim postupcima, što primjećujemo u trenutnom stavu prema ratu gdje je Njemačka jasno na strani Izraela unatoč kritikama međunarodne javnosti te ne pokazuje naznake odstupanja od toga. (Dw.com, 2024)

Kao dvije države koje strategija ističe kao glavne partnere i prijatelje Njemačke, ističu se Francuska i SAD, jedna od kojih zajedno s Njemačkom čini jezgru EU, a druga koja uvelike vodi NATO savez, dodatno naglašavajući da Njemačka i bilateralno nastoji održati te ojačati odnos s ključnim partnerima u tim savezima. Rusija je detektirana kao glavna sigurnosna prijetnja, ne samo Njemačkoj nego i širem okruženju, kao i svjetskoj stabilnosti. Njemački izričaj prema NR Kini podsjeća na onaj prema Rusiji prije invazije, s nešto manje sličnosti u sferama ekonomske povezanosti i povijesnog konteksta. Potiče se suradnja u rješavanju sigurnosnih problema i održavanju ekonomskih odnosa, ali se detektiraju i problematična ponašanja (npr. težnje prema regionalnoj dominaciji, korištenje ekonomskog utjecaja u svrhu ostvarenja političkih ciljeva, želja za promjenom u trenutnom odnosu snaga u svijetu) te se utvrđuje kako je dijalog uvijek otvoren. (Amt, 2023: 20-29)

Integriranu sigurnost, kako ju dokument definira, Njemačka vidi kao ključnu za održavanje stabilne sigurnosne situacije. Integriranje preventivnih mjera, mjera koje se koriste za suzbijanje posljedica krize i suradnja sa saveznicima na svim razinama istaknute su komponente integrirane sigurnosti. (Amt, 2023: 30-40)

Njemačka ističe da joj je važno pomaganje ekonomskog razvoja susjedstva, kako bi se izbjegle posljedice siromaštva i ekonomskih kriza koje imaju negativan utjecaj na čitave regije, ne samo na pojedinu državu. Strategija ističe prijetnje poput pandemija, ekoloških katastrofa i kibernetičkih napada, a posebno spominje jačanje ekonomskih veza unutar EU te izgradnju stabilnog i unificiranog europskog tržišta. (Amt, 2023: 43-73)

Kao krovni dokument, ova strategija obuhvaća veliki raspon tema, definira sigurnosne partnere i prijetnje te ističe postupke pomoću kojih se vlada namjerava nositi s izazovima. Može se primijetiti oslonjenost na euroatlantske institucije kao izvor snage za Njemačku, kao i njihova ključna pozicija u ostvarenju zadanih ciljeva. Strategija je problematizirala određene aktere poput Rusije i Kine, kao i određene probleme, poput rata u Ukrajini i agresivne kineske vanjske politike, no nije istaknula jasne korake niti ciljeve za suzbijanje istoga, već se zadržala na općem izlaganju ciljeva, bez dubljeg problematiziranja pojedinih. Treba primijetiti kako se Njemačka nastavlja oslanjati na sad već tradicionalne partnere, SAD i Francusku, što pokazuje da nema percepciju o nekim drugim državama i njihovom potencijalu da postanu instrumentalne za ostvarivanje njenih interesa, kao što bi to mogla biti Poljska kao rastuća

vojna sila. Samo postojanje strategije nacionalne sigurnosti korak je naprijed za njemačku sigurnosnu politiku te bi bilo poželjno kada bi to postala redovna aktivnost nove vlasti čime bi se revidirala sigurnosna situacija i usmjerilo političke napore tamo gdje najviše treba.

Njemačka ostaje čvrsti saveznik Ukrajine, jedna od bitnih predlagatelja sankcija protiv Rusije i kohezivan faktor za EU. Iako njena sigurnosna svjesnost nije bila dostatna da predvidi i spriječi nastajuće krize na istoku Europe, njena proaktivnost je i dalje neophodna kako bi Europa imala smjer djelovanja prema sve kompleksnijoj i promjenjivoj sigurnosnoj situaciji.

6. ZAKLJUČAK

Njemačka je od svog ponovnog ujedinjenja napredovala u jednu od najjačih svjetskih ekonomija, a uz Francusku je postala vodeća država EU. Također je postala NATO članica koja djeluju u okviru misija i aktivnosti Saveza. Stabilna je demokracija koja širi iste vrijednosti te je dosegla zavidnu međunarodnu reputaciju. Njene su ambicije, da se nakon katastrofalnog 20. stoljeća ponovo vrati na svjetsku scenu, dobrim dijelom ispunjene.

Kada se Njemačka ponovno našla na toj sceni, došlo je do pitanja kako djelovati u tom novom svojstvu. Njemačka je počela veoma oprezno, oslanjajući se na sigurnost njenih najvećih uzdanica - EU i NATO saveza. Imala je veliki dvojbi oko angažmana vlastitih vojnih snaga; iako je bilo normalno da ostale sile koriste svoju oružanu silu kao produžetak svoje političke moći, Njemačka je to zbog bremena povijesti tek postepeno ugrađivala u svoju politiku. Nakon pokretanja rata protiv terorizma, ona i dalje prioritizira europska sigurnosna pitanja i ne odlučuje se na bilo kakve vojne intervencije, no održava svoju prisutnost u mirovnim misijama čime zadržava status partnera prema svojim saveznicima, iako ne u svakom izazovu.

Ekonomska kriza i razdoblje koje je uslijedilo Njemačku je dodatno poguralo k osiguravanju ekonomske pozicije države, kao i čitave EU. Kroz tu sferu je Njemačka bila sigurna kako može graditi svoj položaj i nastaviti u svom usponu na svjetskoj političkoj sceni. Dok koristi ekonomiju kao oslonac, pažljivo zagovara širenje euroatlantskih integracija i u njima vidi sigurnost. S Rusijom pokušava ostvariti partnerski odnos, baziran na poštovanju i razumijevanju, no iskazuje previše povjerenja bez garancija s druge strane. Ekonomske interese prioritizira u odnosu na stratešku sigurnost, a benevolentan stav prema Rusiji zadržava koliko god je bilo moguće dugo. Ne uviđa oprečnosti u vanjsko političkim ciljevima i shvaćanju sigurnosti u odnosu na Rusiju te pokušava održati mir u Ukrajini preko sporazuma koji je, poput onog Versailleskog, stvorio neodrživu situaciju na terenu, situaciju koja je niti desetljeće kasnije otpočela najsmrtonosniji sukob na tlu Europe od Drugog svjetskog rata.

Njena percepcija sigurnosti nije uračunala ovako agresivnog susjeda, a samim time nisu provedene niti pripreme kako bi se ponovna eskalacija sukoba učinila što bezbolnijom, kako za Njemačku, tako za cijelu EU koju upravo Njemačka pokušava usmjeriti tamo gdje smatra da će najbolje ispuniti svoje ciljeve. Iako je održala dostatnu razinu kohezije unutar unije, samo Francusku percipira kao partnera koji je ključan za daljnje funkcioniranje EU. Ostatak država ne ističe poput svog zapadnog susjeda, no time zatvara mogućnost sklapanja dubljih

partnerstava sa susjedima čije je uključanje u euroatlantske institucije napokon značilo da će njemački istočni bok biti zaštićen.

Nakon izbijanja sukoba 2022., Njemačka i dalje prioritizira ekonomske sankcije protiv Rusije te se nada slabljenju intenziteta sukoba i deeskalaciji, koja sama po sebi ne mora nužno donijeti doba mira i prosperiteta, kako to nije bilo ni nakon sporazuma u Minsku 2015. Iako jača vlastite oružane snage, ne čini to jednako sistematski i strateški isplanirano kako je to radila svojim političkim postupcima nakon ujedinjenja ili planiranjem ekonomske politike. Vizija sigurnosti koja se jasno vidi u njenoj prvoj strategiji nacionalne sigurnosti sveobuhvatna je, no to je samo prvi korak k ozbiljnim promjenama koje su nužne želi li Njemačka preuzeti kormilo sigurnosne politike koje već drži po pitanju ekonomske politike unutar Europe.

Sukladno ovoj analizi, može se zaključiti kako je Njemačka zasigurno najistaknutiji akter u krojenju sigurnosnih politika EU, ulaže najviše napora u poboljšanje funkcionalnosti tijela EU te nastoji odgovoriti na suvremene izazove kroz strukture EU, jačajući ideju ujedinjenog europskog nastupa na svjetskoj sceni. Kroz godine je značajno povećala participaciju u mirovnim misijama i aktivnostima pod okriljem UN-a i NATO saveza. Kroz CFSP pokušava ojačati stratešku autonomiju EU predlažući mehanizme koji bi omogućili lakši zajednički nastup i nadilaženje nesuglasica oko nacionalnog interesa raznih članica. Bez njenog vodstva i inicijative EU ne bi bila na razini integracije na kojoj je danas vidimo.

Činjenica je da sve vanjskopolitičke i sigurnosne odluke koje su njemačke vlasti donosile kroz godine nisu imale željeni utjecaj. Ostaje za vidjeti hoće li spomenute inicijative i prijedlozi dovesti do veće strateške autonomije EU od SAD-a, tradicionalnog vođe Zapada u pogledu sigurnosne politike. Njena predanost povećanju obrambenih izdavanja tek treba biti održana, dok je poboljšanje stanja u njenim oružanim snagama dugoročan proces do čijeg završetka Njemačka ne može biti ubrojena među najjače svjetske vojne sile. Unatoč svim tim problemima, treba istaknuti kako je Njemačka definitivno jedina sila s aspiracijom da bude okosnica europske sigurnosti, te je jedina koja poduzima aktivne korake da do te pozicije i dođe, što ju čini ključnom za sigurnost EU, ali i čitavog kontinenta. Njena predanost dubljoj integraciji članica EU godinama rezultira pomacima u tom smjeru, što je pozitivna perspektiva za njene trenutne prijedloge i inicijative.

Literatura

- Abely, C. (2023). *The Russia sanctions*. Cambridge University Press
- Amt, G. A. (2023). *Integrated Security for Germany: National Security Strategy*
- Baciu, C., & Doyle, J. (2019b). *Peace, security and defence cooperation in Post-Brexit Europe: Risks and Opportunities*. Springer
- Bösch, F. (2018). *A history shared and divided: East and West Germany since the 1970s*. Berghahn Books
- Brown, D., & Shepherd, A. J. K. (2007b). *The security dimensions of EU enlargement: Wider Europe, Weaker Europe?*
- Duffield, J. (1998). *World Power forsaken: Political Culture, International Institutions, and German Security Policy After Unification*. Stanford University Press
- Evans, R. (2002). *Rereading German history: From Unification to Reunification 1800-1996*. Routledge
- Hauter, J. (2023). *Russia's overlooked invasion: The Causes of the 2014 Outbreak of War in Ukraine's Donbas*
- Holloway, D. (2008). *9/11 and the War on terror*. Edinburgh University Press
- Jarausch, K. H. (2012). Beyond the national narrative: implications of reunification for recent German history. *Historical Social Research, Supplement*, 24, 327-346
- Jochheim, U. (2022.) *China-Russia relations: A quantum leap?*, European Parliamentary Research Service
- Longhurst, K. (2004). *Germany and the use of force*

Lough, J. (2021). *Germany's Russia problem: Facing Up to Discomfiting Reality*. Russian Strategy and Power

Maceda, J. (Reporter), & Daniels, F. (Voditelj). 1990, September 12. United States and Soviet Union Sign German Reunification Treaty. NBC Today Show, preuzeto s: <https://archives.nbclearn.com/portal/site/k-12/browse/?cuecard=3838>

Major, C., & Moelling C. (2019). PeSCo: The German Perspective <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2019/02/Ares-36.pdf>. Pristupljeno 04.10.2024.

Mašanović, L. B. (2021). Utjecaj njemačkoga pitanja na nastanak europskih integracija iz konstruktivističke perspektive Alexandra Wendta. *Međunarodne Studije*, 21(2), 63–87

Nelson, D. N., (1997) *Njemačka i uravnoteženost prijetnji i kapaciteta u Europi*, Politička misao, 34(3), 44-62

Rieker, P., & Giske, M. T. E. (2023). *European actorness in a shifting geopolitical order*. The European Union in international affairs

Saikal, A. (2024). *How to lose a War: The Story of America's Intervention in Afghanistan*. Yale University Press

Sleifer, J. (2006). *Planning ahead and falling behind: The East German Economy in Comparison with West Germany 1936-2002*

Tatalović, S., & Malnar, D. (2015). *Sigurnosni aspekti izbjegličke krize*. Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku, 6(23), 23–29

Tewes, H. (2001). *Germany, civilian power and the New Europe: Enlarging NATO and the European Union*. Springer

UN (1990) Treaty on the final settlement with respect to Germany, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201696/volume-1696-I-29226-English.pdf> (datum pristupa 26.07.2024.)

Varin, C. (2021). *Global security in times of COvid-19: Brave New World?* Springer Nature

Zyla, B. (2020). *The end of European security institutions?: The EU's Common Foreign and Security Policy and NATO After Brexit.* Springer Nature

Webber, D. (2014). *New Europe, new Germany, old foreign policy?: German Foreign Policy Since Unification.* Routledge

Whaley, J. (2012). *Germany and the Holy Roman Empire,* Oxford University Press

Wood, S. (2017). *Germany, Russia, Europe: Multilevel politics and the divergent resonance of "history."*, *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis* 72(3), 338–355

Wright, N. (2018). *The EU's common foreign and security policy in Germany and the UK: Co-Operation, Co-Optation and Competition.* Springer

Nato.int (2024a) https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_137930.htm
Pristupljeno 01.07.2024.

Archive.org (2023) <https://web.archive.org/web/20080720183143/http://www.europe-today.com/germany/gerunif.html> Pristupljeno 04.07.2024.

Bund.de (2024) <https://www.bmi.bund.de/EN/topics/constitution/constitutional-issues/constitutional-issues.html> Pristupljeno 04.07.2024.

Bundeswehr.de (2024) <https://www.bundeswehr.de/en/about-bundeswehr/history/army-on-operations> Pristupljeno 05.07.2024.

Dw.com (2010) <https://www.dw.com/en/the-balkan-dilemma-germany-returns-to-military-action/a-6309598> Pristupljeno 06.07.2024.

Nato.int (2022a) https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm Pristupljeno 10.07.2024.

Nato.int (2022b) https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_113694.htm Pristupljeno 10.07.2024.

Reuters.com (2021) <https://www.reuters.com/world/europe/german-military-completes-withdrawal-afghanistan-2021-06-29/> Pristupljeno 10.07.2024.

Auswaertiges-amt.de (2023) <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/internationale-organisationen/vereintenationen/germanys-engagement-un-peace-missions/229116> Pristupljeno 11.07.2024.

Dw.com (2015) <https://www.dw.com/en/opinion-minsk-ii-leaves-many-questions-unanswered/a-18255011> Pristupljeno 15.07.2024.)

Theguardian.com (2015) <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/12/ukraine-peace-deal-looks-fragile-in-the-extreme> Pristupljeno 17.07.2024.

Kam.lt (2024) https://kam.lt/en/faq/nato-enhanced-forward-presence/?__cf_chl_tk=Bjam18dSTpasjs7fBG7rLsc9CbGHsdiHmiSxKjJWfeM-1722252503-0.0.1.1-6122 Pristupljeno 19.07.2024.

Dw.com (2022) <https://www.dw.com/en/scholz-macron-say-diplomacy-can-fix-ukraine-russia-standoff/a-60549166> Pristupljeno 22.07.2024.

Dgap.org (2023) <https://dgap.org/en/research/publications/germanys-defense-budget-2024> Pristupljeno 23.07.2024.

Dw.com (2023) <https://www.dw.com/en/what-happened-to-the-german-militarys-100-billion-fund/a-64846571> Pristupljeno 24.07.2024.

Reuters.com (2024) <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/german-defence-budget-2025-falls-significantly-short-request-minister-says-2024-07-08/> Pristupljeno 24.07.2024.

Europa.eu (2024a) <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/sanctions-against-russia-explained/> Pristupljeno 26.06.2024.)

Iiss.org (2023) <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2023/06/germanys-first-ever-national-security-strategy/> Pristupljeno 30.07.2024.

Dw.com (2024) <https://www.dw.com/en/germany-stands-by-israel-as-its-reason-of-state-with-caveats/a-68918777> Pristupljeno 30.07.2024.

History.com (2023) <https://www.history.com/news/germany-divided-world-war-ii> Pristupljeno 19.09.2024.

Europa.eu (2024b) https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/common-foreign-and-security-policy_en Pristupljeno 19.09.2024.)

Europa.eu (2023) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740243/EPRS_STU\(2023\)740243_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/740243/EPRS_STU(2023)740243_EN.pdf) Pristupljeno 20.09.2024.

Swp-Berlin.org (2024) <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2024C19/> Pristupljeno 20.09.2024.

Nato.int (2024b) https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/6/pdf/240617-def-exp-2024-en.pdf Pristupljeno 20.09.2024.

Bundesregierung.de (2022) <https://www.bundesregierung.de/breg-en/search/policy-statement-by-olaf-scholz-chancellor-of-the-federal-republic-of-germany-and-member-of-the-german-bundestag-27-february-2022-in-berlin-2008378> Pristupljeno 21.09.2024.

Dgap.org (2024b) <https://dgap.org/en/research/publications/end-zeitenwende>
Pristupljeno 21.09.2024.

Osw.waw.pl (2014) <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-09-03/russian-military-intervention-eastern-ukraine> Pristupljeno 21.09.2024.

Bbc.com (2015) <https://www.bbc.com/news/world-europe-34136823> Pristupljeno 21.09.2024.

Theguardian (2021) <https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2021/sep/21/refugee-crisis-two-myths-angela-merkel> Pristupljeno 21.09.2024.

Theguardian (2020) <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/30/angela-merkel-great-migrant-gamble-paid-off> Pristupljeno 21.09.2024.

Resdal.org (1994) <https://www.resdal.org/Archivo/d0000066.htm> Pristupljeno 22.09.2024.

Dw.com (2024) <https://www.dw.com/en/german-government-distances-itself-from-schröder-after-putin-embrace/a-17600263> Pristupljeno 02.10.2024.

Europa.eu (2024c) <https://www.pesco.europa.eu> Pristupljeno 02.10.2024.

Europa.eu (2017) https://www.eeas.europa.eu/node/33557_en Pristupljeno 03.10.2024.

Gov.hr (2024) <https://morh.gov.hr/vijesti/nastupni-posjet-austrijskog-veleposlanika-u-morh-u/12002> Pristupljeno 03.10.2024.

Politico.eu (2019) <https://www.politico.eu/article/europe-nato-problem-defense-procurement-training-research/> Pristupljeno 03.10.2024.

Euro-sd.com (2024) <https://euro-sd.com/2024/06/articles/38665/towards-a-european-army-2/> Pristupljeno 03.10.2024.

Gisreportsonline.com (2024) <https://www.gisreportsonline.com/r/strategic-autonomy-2/> Pristupljeno 04.10.2024.